

TYÖELÄMÄN PELIKÄSI

Lukiolaisten työnhakukurssi ennaltaehkäisevänä toimintana

Sari Jansson

Opinnäytetyö, syksy 2014

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Etelä, Järvenpää

Sosiaali-alan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Jansson, Sari. Työelämänpelikäsi. Lukiolaisten työnhakukurssi ennaltaehkäisevänä toimintana. Diak Etelä, Järvenpää, syksy 2014, 53s., 1 liite. Diakoniammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää lukiolaisten mielipiteitä työnhakukurssin merkitystä työnhakutaitojen kehittymisessä. Tutkimuksessa keskityttiin nuorten kokemuksiin työnhakukurssista. Tutkimuksen johtopäätöksissä pohdittiin työnhakukurssin ennaltaehkäisevää merkitystä nuorisotakuun toteuttamisessa.

Tutkimus tehtiin kvalitatiivisin menetelmin. Tutkimusmenetelmänä oli puolistrukturoitu teemahaastattelu. Tutkimuksen aineisto kerättiin haastattelemalla kahden lukion työnhakukursseille osallistuneita nuoria helmikuussa 2014. Haastatteluaineisto analysoitiin jakamalla litteroitu materiaali eri teemoihin. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostui nuoruusiästä, persoonallisuudesta, sosiaalisuudesta ja sosiaalisista taidoista, ohjauksesta sekä urasuunnittelusta.

Tutkimuksen mukaan lukiolaiset kokivat työnhakutaitojen harjoittamisen lukion aikana hyödylliseksi. Haastatelluille ei ollut suurta merkitystä mihin opintosisältöön työnhakutaitojen harjoittelu sijoittuu vaan suurempi merkitys oli heidän mielestään sillä, että työnhakutaitojen harjoittelu tulisi olla pakollinen kaikille lukiolaisille. Kehittämisehdotuksena haastateltavilla oli työnhakutaitojen ja työelämä-tietouden yhdistäminen yhdeksi kokonaisuudeksi.

Asiasanat: Työnhakutaidot, nuoruusikä, urasuunnittelu, ennaltaehkäisy, osallistaminen ja lukio

ABSTRACT

Jansson, Sari. Työelämänpelikäsi, Work seeking course in high school as a preventive action. 53p., 1 appendix. Language: Finnish. Järvenpää. Autumn 2014. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

The goal of the thesis was to clarify the opinions of Finnish high school students about the influence of work seeking course concerning the development of work finding skills. In this research it was concentrated on the experiences of students about the work seeking course. In the summary of this thesis the proactive meaning of this course was considered for the fulfillment of the Finnish Youth guarantee-program.

The research was done by a qualitative research method. The research method was a half structured theme-interview. The material of the research was collected by interviewing the students of two high schools. Those students had participated in "Työelämänpelikäsi"- work seeking course, and the interview was made during February 2014. The interview material was transcribed, and then it was analyzed. The material was also analyzed by content, and divided in to the different categories. The frame of reference of this thesis was composed of the teens, personality, sociality, social skills, guidance and career planning.

According to the research the students of the high school feel the training of work seeking skills beneficial. Those who had been interviewed felt that there is not a big difference as to which category the practice of work seeking skills belongs to, but they hoped that this course should be mandatory for all high school students in the future. The interviewed students stated a development proposal that the work seeking skills and a course of working life skills should be combined together.

Keywords: Work seeking skills, the teens, career planning, prevention, involvement and high school

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUKSEN TAUSTAA.....	8
2.1 Aiemmat tutkimukset	8
2.1 Vasite -hanke	9
3 NUORUUSIKÄ	11
3.1 Nuoruusiän vaiheet	11
3.2 Nuoren identiteetti	13
4 PERSONALLISUUS, SOSIAALISUUS JA SOSIAALISET TAIDOT	15
4.1 Persoonallisuus	15
4.2 Sosiaalisuus	16
4.3 Sosiaaliset taidot	17
5 OHJAUS	19
5.1 Ohjauksen tavoitteet ja tehtävät	19
5.2 Ryhmäohjaus	20
5.3 Sosiodynaaminen ohjaus	20
5.4 Ratkaisukeskeinen ohjaus.....	21
6 URASUUNNITTELU JA URANHALLINTATAIDOT	23
6.1 Urasuunnittelu	23
6.2 Uranhallintataidot	23
7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	26
7.1 Tutkimusmenetelmä	27
7.2 Opinnäytetyön ympäristö.....	28
7.3 Aineiston keruu ja analysointi	28
7.4 Tutkimuksen teossa ilmenneet haasteet	30
7.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	31

8 TULOKSET	33
8.1 Nuorten ajatuksia Työelämänpelikäsi -työnhakukurssista	33
8.2 Työnhakukurssiin osallistumisen syyt.....	36
8.3 Nuorten työnhaku- ja työkokemukset	37
8.4 Työnhakukurssin merkitys haastatelluille	39
8.5 Työnhakukurssi lukiokurssina.....	41
9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	44
LÄHTEET.....	49
LIITTEET	53
LIITE 1. Teemahaastattelurunko	53

1 JOHDANTO

Suomalaisessa yhteiskunnassa on monia nuorten kasvua ja itsenäisen elämän tukevia ja suojaavia asioita. Koti on nuoren tärkein tuen antaja. Nuoren oma rooli kuntalaisena, kansalaisena ja yhteiskunnan jäsenenä sekä itsenäisenä toimijana vahvistuu samalla kun oikeudet, velvollisuudet ja vastuut lisääntyvät. Kun nuori saa erilaisia taitoja ja valmiuksia oppiessaan onnistumisen kokemuksia niin koulussa, harrastuksissa, työssä tai kaverien kanssa toimiessa, auttavat ne nuorta selviytymään elämässään eteen tulevista tilanteista. Suurin osa nuorista kykenee itsenäisesti tekemään ratkaisuja koulutukseen tai työhön liittyen ja tarvittaessa heillä on myös kyky pyytää apua. (Nuorten yhteiskuntatakuu 2012, 13.)

Lukiokoulutuksen tavoitteena on tukea opiskelijoiden kasvamista hyviksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, työelämän, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. Lisäksi koulutuksen tulee tukea opiskelijoiden edellytyksiä elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen elämänsä aikana. Lukion ohjauksen tehtävänä on edistää opiskelijoiden hyvinvointia sekä ehkäistä syrjäytymistä. (Laki lukiolain muuttamisesta 1044/2013.)

Nuorten yhteiskuntatakuun toteuttaminen on kirjattu nykyisen hallituksen ohjelmaan. Takuun tarkoituksena on nuorten työllisyyden edistäminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen. Nuorten yhteiskuntatakuu on hallitusohjelman kärkihanke ja kuuluu hallituksen erityisen panostuksen ja seurannan piiriin. (Nuorten yhteiskuntatakuu 2012,6-7.) Nuorten yhteiskuntatakuu on elinikäisen ohjauksen osana. Sen toteutuminen vaatii toimivaa ohjausta. Tavoitteena on työelämätietouden ja työelämävalmiuksien vahvistaminen kaikilla kouluasteilla lähtien perusopetuksesta. Elinikäisen oppimisen malli vastaa osana ohjauksen malliin. Kun nuori saa riittävästi ohjausta opiskelujen aikana, tukee se hänen siirtymistään koulutuksesta työelämään ja auttaa kehittämään nuoren työnhakutaitoja. (Nuorten yhteiskuntatakuu 2012,46 – 47.)

Tämä opinnäytetyö käsittelee lukiolaisten mielipiteitä työnhakukurssin merkityksestä työnhakutaitojen kehittämisessä. Opinnäytetyö on työelämälähtöinen ja sen taustalla on Vasite-hankkeessa toteutetut, lukiolaisille suunnatut työnhakukurssit. Ammattini liittyy läheisesti nuorten työllistymiseen ja tämä vaikutti osaltaan aiheen valintaan. Olen työskennellyt urasuunnittelijana Turun ammatti – instituutissa vuodesta 2004. Lokakuussa 2012 siirryin toimivapaalle toimiakseni projektikoordinaattorina Turun kaupungin sivistystoimialan projektitoimistossa. Toimin projektikoordinaattorina Vasite-hankkeessa, jonka tavoitteena on alle 30-vuotiaiden nuorten työllistymisen tukeminen. Yksilöohjauksen lisäksi työskentelymuotona ovat ryhmämuotoiset työnhakukurssit lukiolaisille. Kurssien tavoitteena on nuorten työnhakutaitojen harjaantuminen sekä oman minän vahvistuminen työhaussa ja siirryttäessä työelämään. Ohjasin useampaa lukion työnhakukurssia. Kurssien jälkeen kävimme keskustelua muiden työnhakukursseja ohjanneiden uraohjaajien kanssa kurssien merkityksistä opiskelijoille sekä mietimme, miten kurssit voitaisiin kehittää. Kurssit ovat olleet osa vuonna 2014 päättyvää hanketta. Hankkeen ja työnhakukurssien loppuminen on osaltaan ollut vaikuttamassa innostukseeni saada opinnäytetyöni kautta nuorten ääni kuuluviin. Opinnäytetyön nuorten haastatteluista tuli esille se, miten tärkeäksi nuoret kokivat työhaun harjoittelun kurssilla ja miten he kokivat, että kaikkien lukiolaisten tulisi harjoitella työnhakutaitoja.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTAA

Päätyessäni opinnäytetyössäni tähän aiheeseen, oli minulle selvää tehdä laadullinen tutkimus. Olen itse ohjannut lukion työnhakukursseja ja saanut osallistujilta Webropolin kautta kurssipalautteen. Sitä kautta saadut vastaukset herättivät kiinnostukseni selvittää laajemmin nuorten ajatuksia työnhakukurssista haastatteleamalla osallistujia. Vaikka minulla oli opinnäytetyötä aloittaessani joulukuussa 2013 käynnissä työnhakukursseja, päädyin haastattelemaan edellisellä lukukautena pidettyjen kurssien opiskelijoita. Näin sain tutkimukseeni tietoa nuorten työhausta kurssin jälkeen pidemmällä aikavälillä. Tutkimukseen haastateltiin neljää Työelämän pelikäsi -työnhakukurseille osallistunutta lukiolaista. Opinnäytetyö on toteutettu laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena ja työn haastattelut on tehty puolistrukturoituina teemahaastatteluina sekä ryhmä- että yksilöhaastatteluina. Valmiin työn luovutan Turku lukioiden tulosalueen sekä Turun kaupungin sivistystoimialan projektitoimiston käyttöön julkistamisseminaarin jälkeen joulukuussa 2014.

2.1 Aiemmat tutkimukset

Työnhakukurssi ei ole käsitteenä uusi vaan se on eri muodoissaan kuulunut pitkään työvoimahallinnon työvoimakoulutukseen pitkäaikaistyöttömien tai muuten vaikeasti työllistettävien työnhakijaryhmille. Savela (1999) kuvaa pro gradu-tutkielmassaan ” Työnhakukoulutuksen käyntiinlähtö Jyväskylässä” työnhakukoulutuksen tavoitteen olevan työnhakijan kannustaminen omaehtoiseen työnhakuun lisäämällä työnhakuaktiivisuutta ja kehittämällä työnhakuvalmiuksia. (Savela 1999, 39.) Sundvallin (2013) tekemässä tutkimuksessa ”Kuunnellaanko minua? Nuorten työhaun muuttunut toimintaympäristö Uudellamaalla” kartoitettiin alkuvuodesta 2013 nuorten henkilökohtaisia kokemuksia työhausta Uudellamaalla. Työhaun ja työelämän haasteiksi haastatellut nuoret sanoivat olevan siihen liittyvä suuri tietomäärä. Lähes jokainen koki tarvitsevänsä jonkinlaisia apua työnhakuun liittyvissä kysymyksissä. Apua toivottiin esimerkiksi TE-toimistoilta henkilökohtaisen palvelun kautta, eikä ainoastaan kirjallisena tieto-

pakettina. Lisäksi nuoret nostivat työllistymisen suureksi haasteeksi työntajien korkeat työkokemusvaatimukset. Näiden vaatimuksien johdosta moni nuori kokikin parhaimmaksi vaihtoehdoksi hakea töitä entuudestaan tutuilta työnantajilta tai ammattialoilta.

Hieta (2007) on pro gradu -tutkimuksessaan selvittänyt millaisia kokemuksia ja käsityksiä abiturienteilla on lukiossa saamastaan opinto-ohjauksesta ja erityisesti uranvalinnanohjauksesta. Tutkimuksen tulosten pohjalta voidaan todeta, että opinto-ohjaajalla ja ohjauksella ei ole suurta vaikutusta opiskelijoiden tulevaisuudensuunnitelmiin. Merkittävänä tekijänä on se, että lukio-opiskelijoilla on hyvin vahvasti individualistinen näkemys ammatinvalintaan. He eivät koe ulkopuolisen henkilön voivan suuresti vaikuttaa urasuunnitteluun ja siihen liittyvään päätöksentekoon. Tuloksista voidaan päätellä yhteiskuntamme individualistisen maailmankuvan ulottavan vaikutuksensa myös nuoriin ja heidän urasuunnitteleluunsa. Urasuunnittelussa he eivät odota tai toivo saavansa ulkopuolista apua, vaan heille tulevaisuutta koskeva päätöksenteko on yksilökeskeinen prosessi. Tutkitusta aineistosta ei voida tehdä yleistyksiä sen pienen koon ja kontekstisidonnaisuuden vuoksi, mutta siitä huolimatta tuloksilla voidaan katsoa olevan käyttöarvoa opinto-ohjaajan työlle. Tuloksiin nojaten on syytä tarkastella, pitäisikö keskittyä myös nuorten asenteisiin kehitettäessä eikä ainoastaan opinto-ohjauksen ja urasuunnittelun menetelmien kehittämiseen. Menetelmällinen kehitys ei ole tuloksellista, jos nuoret eivät ole halukkaita ottamaan ohjauksellista apua vastaan. Tutkija pohtii työssään opiskelijoiden haluttomuutta vastaanottaa ohjausapua uranvalinnassaan. Esteenä saattaa olla kokemus siitä, ettei opinto-ohjaaja tunne opiskelijoita. Lisäksi tutkija miettii, minkälaisilla toimenpiteillä tähän asiaan voitaisiin vaikuttaa, ja toisaalta tutkija pohtii kuinka moniko nuori todella on valmis tulemaan tutuiksi opinto-ohjaajansa kanssa.

2.1 Vasite -hanke

Vuonna 2005 alkoi työpaikallani Vaskooli -hanke, jonka tarkoituksena oli kehittää koulutustakuun toteutumista Turun seudulla. Toimin silloin osa - aikaisena työntekijänä hankkeessa ollen mukana kehittämässä syrjäytymisen ehkäisyyn

liittyviä toimenpiteitä Turun seudulla. Vaskooli -hankkeessa saatujen hyvien tulosten ja kokemusten innoittamana, on Turun kaupungin sivistystoimessa jatkettu laajaa projektitoimintaa.

Kaupungin projektitoimen koulutustakuusalkun alla toimii tällä hetkellä 14 projektia, joista 10 on projektitoimiston hallinnoimia. Sivistystoimialan linjausten mukaan hankkeet on jaettu salkkuihin, joita ovat nuorisotakuun toteuttaminen, opetuksen, oppimisen ja ohjauksen kehittäminen, työelämäyhteistyö- ja palvelut sekä laadun ja osaamisen kehittäminen. (Turun kaupunki i.a.)

Turun kaupungin projektitoimiston hallinnoima Vasite -hanke jatkaa Varsinais-Suomessa aikaisemmin toteutettujen hankkeiden (VaSkooli ja MAST) kehitettyä koulutustakuumallia niin, että näiden hankkeiden yhteisenä tuloksena syntyy perusopetuksesta työelämään kattava koulutus- ja yhteiskuntatakuumalli. VaSkooli-hankkeessa kehitettiin erityisesti perusopetuksen ja toisen asteen välinen ensimmäinen nivelvaihe, MAST-hankkeen toimenpiteet taas sisältävät toisen asteen ja siihen liittyvät ohjaus- ja tukitoimet sekä ammatillisten opintojen läpäisyn tehostamisen.

Vasite-hankkeen ensisijaisena kohderyhmänä ovat Turun seutukunnassa toiselta asteelta valmistuneet tai keskeyttäneet sekä ilman ammatillista peruskoulutusta olevat 17–30-vuotiaat nuoret, jotka eivät ole työllistyneet tai sijoittuneet jatko-opintoihin. Lisäksi hankkeen aikana ohjataan lukiolaisille suunnattuja Työelämän pelikäsi -työnhakukursseja, joiden tavoitteena on parantaa lukiolaisten työnhakutaitoja. Hankkeen kumppaneina toimivat oppilaitosten opettajat, ohjaajat, vapaa-aika- ja hyvinvointitoimialat, työvoimahallinto sekä työnantajat. Näiden hankkeiden rahoittajina ovat toimineet Euroopan sosiaalirahasto, Varsinais-Suomen ELY-keskus ja Turun kaupunki (Koulutustakuu i.a.)

3 NUORUUSIKÄ

Nykyään nuoruuden ajatellaan olevan pitkä ajanjakso. Se kestää jopa pari vuosikymmentä, aina toisen vuosikymmenen alusta kolmannelle vuosikymmenelle. Nuoruus on tietynlainen siirtymävaihe lapsuudesta aikuisuuteen. Nuori pohtii suhdettaan elämään ja hänelle selkiytyy käsitys maailmasta, omista arvoistaan ja tavoitteistaan. Nuoruusajan alku voidaan määritellä selkeämmin kuin sen päätyminen, jossa on paljon vaihteluja yksilöiden välillä. Nuoruus on voimakasta yksilöllisyyden heräämisaikaa. Ihminen ikään kuin oppii elämään uudestaan. Tänä aikana nuori irtautuu lapsuuden kodistaan ja vanhemmistaan, kasvaa ja kehittyy fyysisesti aikuiseksi, oppii yhteisössä elämiseen tarvittavat keskeiset taidot sekä lisäksi nuori valitsee tulevan aikuisuuden roolit. Näiden tapahtumien avulla nuori muodostaa käsityksen omasta itsestään. Tällainen kehittyminen auttaa nuorta rakentamaan kuvaa omista kiinnostuksen aiheista, miettimään mahdollisuuksiaan eri aloilla sekä kykyjään soveltua työelämään. (Nurmi 1995,256–257;Dunderfelt1999,93;Newman & Newman 1986, 307.)

Nuoruusiän käsitteellä on monia käytäntöjä. Puberteetti on nuoruuden seksuaalisen kypsymisen fysiologista aikaa ja adolesenssilla taas tarkoitetaan psyykkistä kehittymistä. Psyykkisen kypsymisen vaihetta kutsutaan nuoruusiäksi. (Siltala 1989, 91.)

3.1 Nuoruusiän vaiheet

Nuoruus voidaan jaotella nuoruuden kolmeen eri vaiheeseen. Rajaaminen tarkoihin ikävaiheisiin ei ole erityisen olennaista, koska nuoren kehitys on yksilöllistä ja lisäksi rajaaminen riippuu paljon tutkijasta.

Nuoruusiän varhaisvaiheeseen (13–16 -vuotiaana) sisältyy selkeästi biologinen murrosikä. Tällöin nuori muuttuu niin fyysisesti kuin psyykkisesti. Puberteetin alkaminen on yksi nuoruusikää määrittävä tekijä. Nuoren oma tahto kehittyy ja hän rakentaa omaa minuuttaan kapinoimalla vanhempiaan ja muita auktoriteet-

teja kohtaan. Kuitenkin itsenäistyminen ja omista asioista päättäminen saattaa samalla olla myös pelottavaa. Ikäkaudelle on myös tyypillistä itsensä peilaaminen ystäviin, vanhempiin ja muihin aikuisiin. Lisäksi nuoruuden varhaisvaiheeseen kuuluu se, että nuori on altis monille ympäristön vaikutteille ja hän saattaa kiinnostua jonkin aatteen kannattajaksi. Nuoren ruumiinkuva muuttuu ja itsessä tapahtuvat muutokset ovat outoja ja aiheuttavat epävarmuutta. Lisäksi nuori saavuttaa tässä iässä useasti sen ajattelun abstraktisuuden ja loogisuuden tason, joka on tyypillistä hänen ajattelulleen aikuisena. (Nurmi 1995, 256–257; Dunderfelt 1999,92; Vilkkö-Riihelä 2001,242–243.)

Nuoruuden keskivaihetta (16–19 -vuotiaana) nimitetään seestymisvaiheeksi. Tällöin mielen kuohunta tasaantuu ja nuori etsii identiteettiään. Vanhempien tuki ja turva on vielä tärkeää tämän ikäiselle nuorelle, mutta henkinen irtaantuminen tapahtuu tänä aikana. Auktoriteetteja ei enää ihannoida tai idealisoida vaan uskotaan omaan kaikkivoipaisuuteen. Nuoruuden keskivaiheelle on myös tyypillistä ihmissuhteiden syventyminen, alkuvaiheen lyhyistä seurustelusuhteista loppukauden jo mahdollisesti pysyvämpiin seurustelusuhteisiin. Lisäksi tässä ajanjaksossa kokeillaan rajoja. Tämä näkyy niin vaatetuksessa kuin aatemaailmassa. Nuoret liittyvät erilaisiin järjestöihin puolustamalla esimerkiksi ihmisoikeuksia ja vastustamalla monia yhteiskunnallisia asioita. Tähän ikään kuuluu myös tulevaisuuden pohtiminen sekä kiinnostuneisuus globaaleja ongelmia, yhteiskunnallisia ja moraalisia asioita kohtaan. (Dunderfelt 1999,92–93; Vilkkö-Riihelä 1999, 248 - 249.)

Nuoruuden loppuvaiheessa, myöhäisnuoruudessa (19–25-vuotiaana) identiteetti vakiintuu ja nuoren maailmankuva selkiintyy. Oma minuus löytyy tässä ikävaiheessa, mutta nuorelle on kuitenkin tärkeää muotivirtaukset ja ajan trendit. Ikäkauteen kuuluu omien kantojen selkiintyminen elämän peruskysymyksissä. Oman paikan ja roolien löytäminen, kodista irtautuminen, koulutuksen ja uran suunnittelun toteuttaminen ja sosiaalisesti vastuullisen toiminnan omaksuminen ovat myöhäisnuoruuden keskeisiä haasteita. Ympäristöstä saatu palaute on keskeistä tälle ikävaiheelle. Tähän ikäkauteen kuuluu myös oman itsenäisen elämän aloittaminen. Nuoruuden loppuvaiheen kriisejä ovat ideologiset kriisit. Arvoihin ja maailmankuvaan liittyvät tutkimukset ovat osoittaneet, että viimeisen

kolmenkymmenen vuoden aikana on suomalaisnuorten arvomaailma muuttunut. Ennen nuorille tärkeät poliittiset ja uskonnolliset ideologiat ovat väistyneet ja niiden tilalle on tullut erilaisia ryhmiä, joita nuoret kannattavat. Vain pieni osa nuorista sitoutuu esimerkiksi johonkin ideologiseen anarkialiikkeeseen. (Dunderfelt 1999, 93; Vilkkö-Riihelä 1999, 253.)

3.2 Nuoren identiteetti

Erik H. Erikson loi toisen maailmansodan jälkeen identiteetti-käsitteen ja sitä on käytetty monin eri tavoin ja painotuksin. Identiteetti rakentuu niin, että ihminen muodostaa käsityksen omasta yksilöllisyydestään, arvoistaan ja niistä päämääristä, joita tavoittelee elämässään. Lähiympäristö ja yhteiskunta luovat raamit, joiden sisällä identiteetin etsiminen on mahdollista. Identiteetti rakentuukin aina vuorovaikutusprosessina ihmisen ja ympäristön välillä. Nuoren identiteetin kehittymistä auttavat ystävät, seurustelusuhteet sekä kodin tuki ja suhtautuminen nuoren itsenäistymispyrkimyksiin. Lisäksi muilta saadut palautteet ja menestyminen opinnoissa vaikuttavat identiteetin muokkaantumiseen. (Fadjukoff 2009, 179; Vilkkö-Riihelä 2001, 249.)

Seuraavassa esitellään identiteetin erilaisia puolia. Subjektiiivinen identiteetti on sitä, miten ihminen itsensä kokee ja millainen on hänen oma kokemuksensa itsestään. Objektiiivinen identiteetti taas sitä, mitä muut ihmiset ajattelevat ja miten he nuoren kokevat. Nuoren minuus voi kasvaa ja kehittyä suotuisasti, kun subjektiiivinen ja objektiiivinen identiteetti ovat tasapainossa. Identiteettiin kuuluu lisäksi eri alueita. Sukupuoli-identiteettiin kuuluu esimerkiksi se, miten mies hyväksyy oman miehuutensa ja siihen liittyvät haasteet myönteisine ja kielteisine puolineen. Tämän lisäksi identiteettiin kuuluu kulttuuri-identiteetti, johon kuuluu se, miten hyvin ihminen on ymmärtänyt oman kulttuurinsa arvot ja asenteet ja miten hän toimii niiden mukaan. Ammatti-identiteetti näyttäytyy oman ammatin ja siihen liittyvien tehtävien arvostamisessa. Jokainen yksilö on jo syntyessään eri ryhmittymien jäsen, mutta myöhemmin ihminen voi itse tehdä ratkaisuja millaisissa ryhmittymissä haluaa rakentaa identiteettiään. Nuorelle esimerkiksi

opiskelu- ja vapaa-ajan harrastusryhmät toimivat identiteetin muokkaajina ja rakentajina. (Fadjukoff 2009, 179;Vilkko-Riihelä 2001, 249.)

Eriksonin kriisiteorian mukaan nuori elää nuoruuden keskivaiheessa identiteetti-kriisiä. Tämän jakson aikana nuori tajuaa paikkansa ympäristössään. Nuoren minuus eheytyy ja hän pystyy hahmottamaan oman elämänhistoriansa ja tulevaisuuden mahdollisuudet. Pysyvyyden tunne lisääntyy eikä nuori koe muuttuvansa jatkuvasti. Vaikka ajanjakson aikana nuoren vastuunotto lisääntyy, saattaa hän kokea vastuunoton ja itsenäistymisen myös ahdistavana. Nuoren on tässä vaiheessa sopeuduttava fyysisen kehonkuvan, koulutustien valinnan ja urasuunnittelun tuomiin muutoksiin. (Vilkko-Riihelä 2001, 249–250,255.)

4 PERSONALLISUUS, SOSIAALISUUS JA SOSIAALISET TAIDOT

Tässä kappaleessa käsitellään persoonallisuutta, sosiaalisuutta ja sosiaalisia taitoja käsitteinä sekä niiden merkitystä työnhaussa ja työelämässä.

4.1 Persoonallisuus

Ihmisen persoonallisuus kehittyy ympäristön vuorovaikutuksen ja temperamentin tuloksena. Lapsen ja vanhempien välinen vuorovaikutus on tärkein, mutta ympäristön vaikutus persoonallisuuden rakentajana jatkuu lapsuudesta pitkälle aikuisuuteen. Temperamentti sisältää ihmisen yksilöllisiä valmiuksia ja taipumuksia, joista syntyy kasvatuksen tuloksena persoonallisuus. Persoonallisuuden biologinen ydin on temperamentti, joka on myöhemmän persoonallisuuden perusta. Minäkuva, minuus, itsetunto, arvot, motiivit, sosiaaliset taidot ja toimintamallit ovat persoonallisuuteen kuuluvia asioita. Kouluiässä lapsen minäkuvaa muokkaa temperamentin ja ympäristön vuorovaikutus. Tämän kautta lapsi määrittelee, miten positiivisena tai negatiivisena hän näkee itsensä. Persoonallisuuteen kuuluvat sosiaaliset taidot ja toimintamallit ovat eri asia kuin sosiaalisuus temperamenttipiirteinä. (Keltikangas-Järvinen 2010, 42–43.)

Persoonallisuus vaikuttaa työnhakemiseen ja työntekijän valintaan. Persoonallisuutta korostetaan erityisesti rekrytointitilanteissa. Persoonallisuuden korostus lisääntyi samaan aikaan kuin työelämän ja yksityiselämän välinen raja hämärtyi. Jo 20 vuoden ajan on persoonallisuutta korostettu työelämässä. Sinä aikana on oivallettu ihmisillä olevan työntekijäroolin lisäksi oma persoonallisuus ja tämän vaikuttavan heidän työntekoonsa. Ennen kyseistä ajanjaksoa ei persoonallisuuden ole ajateltu kuuluvan työelämään vaan työelämää määrittelivät normit ja odotukset, kuinka töissä toimitaan. Oman elämän asioita ei tuotu työpaikalle. (Keltikangas-Järvinen 2008, 228–229.)

Persoonallisuuden korostaminen on saanut työelämässä suhteettoman suuret mittasuhteet. Työelämässä toistetaan persoonallisuuden olevan tärkeää, mutta

usein asia jää siihen. Persoonallisuudella on vääränlaiset odotukset ja välttämättä ei aina edes tiedetä, mihin sen työelämässä odotetaan vaikuttavan. Ihmisen minäkuva sisältää persoonallisuuden piirteitä, jotka välillä vaikuttavat hänen käyttökseen, mutta eivät koskaan ole toiminnan määrääjiä. Tärkeämpiä toiminnan määrääjiä ovat esimerkiksi ongelmanratkaisutaidot, tavoitteet ja päämäärät. (Keltikangas-Järvinen 2008, 230–231.)

4.2 Sosiaalisuus

Keskeisimpiin temperamenttiteorioihin kuuluu Bussin ja Blomin teoria. Teorian mukaan sellaiset jo varhaisina ikävuosina ilmaantuvat piirteet, jotka täyttävät temperamentin kriteerit ovat emotionaalisuus, aktiivisuus ja sosiaalisuus. Nämä piirteet ovat ainakin osittain periytyviä, mutta sosiaalisuudessa perimän merkitys on vähäisin. Tämän voidaan ajatella johtuvan siitä, että ympäristön palautteella on suuri merkitys. Ympäristön myönteisellä tai kielteisellä palautteella saattaa olla suurikin merkitys tämän piirteen muokkautumiselle. Sosiaalisuudella tarkoitetaan ihmisen tapaa lähestyä muita ihmisiä sekä sitä, miten mielellään hän on muiden seurassa. (Keltikangas-Järvinen 2008, 111–115.)

Sosiaalisuus on yksi temperamentin piirre. Sosiaalinen ihminen on kiinnostunut muiden ihmisten seurasta ja asettaa muiden ihmisten seuran yksinolon edelle. Sosiaaliselle ihmiselle toisten ihmisten mielipiteet ja hyväksyntä ovat tärkeitä ja usein ohjaavat hänen käyttäytymistään suuntaan, joka saa aikaan sen, että hänestä pidetään. Ihmisten puheissa sosiaalisuus tarkoittaa usein hyvin eri asioita. Ihmisen luontainen sosiaalisuus antaa pohjan itsetunnon ja itsearvostuksen kehittymiselle, koska sosiaalinen ihminen saa jatkuvaa positiivista palautetta. Kun puhutaan sosiaalisuudesta, tarkoitetaan useimmiten sosiaalisia taitoja. Sosiaalisuus on siis synnynnäinen piirre, kun taas sosiaaliset taidot ovat opittuja. Sosiaalisuutta kuvaa paremmin sana seurallisuus. Arkipäivän keskusteluissa sosiaalisuudesta on tullut hokema, jonka sisältö on jokaiselle sanan käyttäjälle hieman erilainen. Yhteinen asia sanan käytölle on positiivisuus. Keltikangas-Järvinen (2010) kuvaa kirjassaan, miten jokainen kunnan työnhakija kuvaa hakemuksessaan olevansa sosiaalinen. Jokainen meistä voi kuvata itseään sosi-

aaliseksi, vaikkei se kuitenkaan ole varsinaisesti tärkeä arvo työnhaussa. On vaikea kuvitella tilannetta, jossa sosiaalisesti itseään kuvaava ihminen jätettäisiin palkkaamatta. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot sekoitetaan tai niitä ei käsitteinä eroteta toisistaan. Kuitenkin sosiaaliset taidot ovat taitoja, joita työnantajat työntekijöissään todellisuudessa arvostavat. (Keltikangas-Järvinen 2010,15–17,37.)

4.3 Sosiaaliset taidot

Sosiaaliset taidot ovat ihmisen kykyä toimia rakentavasti sosiaalisissa tilanteissa ja taitoa ratkaista sosiaalisia ongelmia. Sosiaaliset taidot kehittyvät kasvatuksen ja kokemuksen kautta. Sosiaalisten taitojen oppiminen ei ole kiinni ihmisen temperamenttirakenteesta. Empatia ja herkkyys havaita toisten ihmisten tunteita ovat sosiaalisissa taidoissa tarvittavia ominaisuuksia, jotka korreloivat aivan muihin temperamenttipiirteisiin kuin sosiaalisuuteen. Sosiaalisuus ei takaa sosiaalisten taitojen olemassaoloa, ei ole edellytys niiden saavuttamiseksi, mutta edesauttaa taitojen hankkimisessa. (Keltikangas-Järvinen 2010, 17–18.)

Sosiaalisten taitojen määrittelemisen liittyy kulttuuriin ja aikakauteen. Nykyaikana pärjäämiseen ja selviytymiseen liittyviä sosiaalisia selviytymismalleja pidettiin vielä muutama vuosikymmen sitten täysin tuomittuina. Nykyaikana sosiaalisissa taidoissa keskeistä on ihmisen kyky selviytyä erilaisten ihmisten kanssa keskustellen ja olemaan luonteva heidän seurassaan. Työelämässäkkin arvostettu verkostoituminen on nykypäivän suuntaus. Vielä vähän aikaa sitten, kun small talk sosiaalisuutta ei pidetty merkittävänä, ihmisen taitoa toimia omassa yhteisössään pidettiin merkittävänä. Yhteisön arvostus ja luottamus tuli ansaita ja siihen tarvittiin persoonallisia ominaisuuksia kuten luotettavuus, avuliaisuus ja velvollisuudentunto. (Keltikangas-Järvinen 2010, 20–24.)

Nykyaikana verkostoituminen toimii hyvin eri tavalla. Sen pohjana toimii ihmisten asema ja vaikutusmahdollisuudet työelämässä. Ihmisen persoonallisilla ominaisuuksilla ei ole kovin suurta merkitystä. Asioita hoidetaan nykyään verkostojen kautta ja on kannattavaa verkostoitua sellaisten ihmisten kanssa, joista

on itselle hyötyä. Aikaisemmin sosiaalisiin taitoihin kuuluvat piirteet ovat nyky-päivänä menettäneet merkityksensä. Näihin edellä kerrottuihin asioihin perustu-en voidaan sanoa sosiaalisten taitojen olevan ajasta ja kulttuurista riippuvaisia. On kuitenkin olemassa joitakin sellaisia sosiaalisten taitojen ominaisuuksia, jot-ka ovat ajasta ja kulttuurista riippumattomia. Sosiaalisiin taitoihin kuuluvat tär-keimpänä ja keskeisimpänä ihmisen sosiaalisten tilanteiden ongelmien ratkai-semiksi tarvittavia vaihtoehtomalleja sekä kyky ratkaista tilanteita niiden avulla. Sosiaalisesti taitava ihminen hallitsee useita eri ratkaisumalleja ja osaa käyttää niitä oikeissa tilanteissa rakentavasti. Työpaikat tarvitsevat tällaisia sosiaalisesti taitavia ihmisiä ja vain harvoissa, rajatuissa tehtävissä tarvitaan sosiaalisia ih-misiä. (Keltikangas-Järvinen 2010, 20–24.)

5 OHJAUS

Ohjaus -käsitteenä kehittyi yhteiskunnallisena vastauksena ihmisten tarpeisiin 1800-luvulla. Sen merkitys kasvoi 1900-luvun puolivälin jälkeen toisesta maailmansodasta selviytyneiden sotilaiden koulutuksen, työelämän ja sielunhoidon tarpeista. Ohjaus kehittyi vähitellen postmodernissa maailmassa ammatteja, uraa ja työelämää koskevaksi kokonaisuudeksi. (Peavy 2000,14–15.)

Ohjauksen auttamismalleja on nykypäivänä yli neljäsataa. Ohjauksen käytännön kannalta ei ole löydetty yhtä kattavaa käsitystä ohjauksen moninaisuudesta. (Lairio & Puukari, 2001,11.) Peavy on teoksessaan ”Sosiodynaaminen ohjaus” todennut, että tutkimuksissa on saatu paljon aineistoa ohjauksen vaikuttavuudesta. Tutkimusten avulla ei ole kuitenkaan voitu osoittaa jonkin yksittäisen menetelmän olevan toista parempi. Peavyn mukaan tämä saattaa johtua siitä, että ohjaajan persoonallisuus on yhtä tärkeä kuin hänen käyttämänsä menetelmä. Näiden lisäksi ohjaussuuntauksilla on yhteneviä piirteitä ja yhteisenä tavoitteena voidaankin pitää ohjattavien auttamista siten, että he voivat osallistua mielekkääseen sosiaaliseen elämään. (Onnismaa, Pasanen & Spanger, 2000, 9.) Nyky-yhteiskunnassa asioiden ennustamisen vaikeus ja vakiintumattomuus vaativat uudenlaisia ohjaus- ja terapiamuotoja. Ohjaajan ei tule pysyttäytyä liian tiukasti yhdessä menetelmässä, koska tämä saattaa estää ohjaajaa näkemästä ohjattavan ja hänen tilanteensa ainutkertaisuutta. (Peavy 2006, 22–23.)

5.1 Ohjauksen tavoitteet ja tehtävät

Ohjauksen tavoitteiden kannalta on olennaista, että ohjattava ottaa vastuuta omasta elämästään. Lisäksi tavoitteiden saavuttamisen kannalta on tärkeää, että ohjattava osallistuu ohjaukseen vapaaehtoisesti sekä sitoutuu työskentelymään asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Jotta ohjauksessa päästäisiin tavoitteeseen, tulee ohjaajan kiinnittää huomiota ohjattavan elämänkentän kokonaisuuteen. (Lairio & Puukari 2001,12–13.) Ohjaussuhde on ohjaajan ja ohjattavan

yhteistyötä, joka syntyy heidän kielellisen ja emotionaalisen vuorovaikutuksen tuloksena. (Peavy 2006, 22–23).

Ohjaajan on tärkeää välillä tarkastella ohjaustoimintansa tavoitteita. Onnistuneen ohjauksen tarkastelun pohjana voi toimia esimerkiksi (Hackney & Cornier 1996) onnistuneen ohjauksen tulokset. Onnistuneen ohjauksen tuloksissa ohjattavat näkevät ongelmansa erilaisessa kontekstissa ja hyötyvät ongelmiansa ymmärtämisestä. Lisäksi ohjattavat reagoivat uudella tavalla vanhoihin ongelmiin sekä oppivat kehittämään toimivia vuorovaikutussuhteita. (Lairio & Puukari 2001, 15.)

5.2 Ryhmänohjaus

Ohjauksessa voidaan erotella yksilö- ja ryhmänohjaus. Ryhmät voivat olla olemassa pitkäkestoisesti tai vaihtoehtoisesti tilapäisesti. Tilapäiset ryhmät ovat olemassa viedäkseen tietyn ennalta sovitun toiminnan tai tehtävän loppuun. Tällaisia voivat olla esimerkiksi opiskeluun tai uravalintaan liittyvät ryhmät. Ryhmä on joukko samaan päämäärään pyrkiviä henkilöitä, joita ohjataan prosessin läpi päämäärää kohti. Ryhmä tarjoaa osallistujille vertaistukea ja mahdollisuuden toisilta oppimiseen. Ryhmälle tulee antaa aikaa ja mahdollisuutta tutustumiseen ja vuorovaikutukseen. Tähän päästään parhaiten ryhmäyttämisellä. Ryhmäyttämisen avulla ryhmäläiset oppivat tuntemaan toisensa, luovat yhteiset säännöt sekä turvallisen ja rakentavan ilmapiirin. (Vehviläinen 2014, 75–82.)

5.3 Sosiodynaaminen ohjaus

Sosiodynaaminen ohjaus ei ole terapiaa vaan siinä ohjaus tapahtuu oppimisprosessina, yhteisen konstruoimisen prosessina ja elämänsuunnittelun prosessina. Tämä tarjoaa mahdollisuuden antaa tukea valintojen tekemiseen, näköalojen laajentamiseen, voimavarojen vahvistamiseen sekä mahdollisuuksien hyödyntämiseen lisäten siten henkilökohtaista vapautta. Ohjattava ja ohjaaja saavat

paljon aikaiseksi mikäli heidän välilleen syntyy avomielinen, neuvotteluun ja yhteistyöhön perustuva suhde. (Peavy 2006,19–20,55.)

Perinteiset ohjaus- ja terapiamallit perustuvat useasti siihen, että ohjaaja tietää, miten asiassa tulee edetä. Tämän lisäksi ohjaajan tulee antaa ohjattavalle neuvoja ja tehdä ratkaisuja ohjattavan ongelmiin. Sosiodynaamisessa ohjauksessa sekä ohjaaja että ohjattava ovat kumpikin asiantuntijoita, mutta eri asioissa. Ohjattava on oman elämänsä asiantuntija, kun taas ohjaaja on ihmisten välisen viestinnän taitaja sekä tämän lisäksi ohjaaja osaa luoda oppimisen kannalta suotuiset olosuhteet. (Peavy 2006, 56.)

On tärkeää muistaa, että ohjattava itse tuntee oman elämäkokemuksensa parhaiten. Lisäksi hän itse tietää parhaiten, mitkä ovat hänen elämänsä tavoitteet. Ohjauksen tarkoituksena on tukea ja rohkaista ohjattavaa hahmottamaan ja ratkaisemaan oman elämäntilanteensa sekä ongelmiksi kokeneita asioitaan. (Lairio & Puukari 2001, 10.) Ohjattava ei välttämättä kykene pukemaan sanoiksi omaa elämäkokemustaan toisin sanoen ihminen usein tietää enemmän kuin pystyy kertomaan. Tällaisessa tilanteessa tarvitaan ohjaajan viestintätaitoja. Ohjaajan tehtävänä on kyetä ilmaisemaan sitä, mitä ihminen kokee. Hyvä ohjaus muodostuu siitä, että kaksi osapuolta ratkaisee ongelmia yhteistyössä, ei asiantuntijan neuvoista. (Peavy 2006,56.)

5.4 Ratkaisukeskeinen ohjaus

Ratkaisukeskeinen työskentelytapa pohjautuu asiakaskeskeisyyteen sekä positiiviseen ajatteluun. Työskentelytavassa toiminta ja ajatukset suunnataan tulevaisuutta kohti ja keskitytään tavoitteisiin ja ratkaisuihin. Mallissa luotetaan ohjattavan omiin kykyihin löytää ratkaisut omiin ongelmiinsa. (Lairio, Puukari & Nissilä 2001,60.)

Ratkaisukeskeisessä mallissa ohjattavan ongelmaa lähestytään sillä ajatuksella, että pyritään muuttamaan ohjattavan käyttäytymistä. Mallissa on tyypillistä tukea ”sitä mikä toimii”. Esimerkkinä voisi mainita vaikka työnhakutilanteessa

nuoren kyky markkinoida itseään työnhakijana paremmin suorassa kontaktissa kuin puhelimesta. Tällöin kannustetaan nuorta menemään suoraan työpaikalle hakemaan töitä puhelinkontaktin sijaan. Ohjattavan oletetaan oppivan tuntemaan ja ajattelemaan eri tavalla. Tarvittaessa voidaan käsitellä tunteita ja näin saada muutos ohjattavan käyttäytymisessä. Yksi toimintamallin perusajatuksia on muutoksen tapahtuminen pienin askelin. Lisäksi ajatellaan yhden muutoksen voivan saada aikaan muutoksia myös muilla alueilla. (Lairio ym. 2001, 60.)

6 URASUUNNITTELU JA URANHALLINTATAIDOT

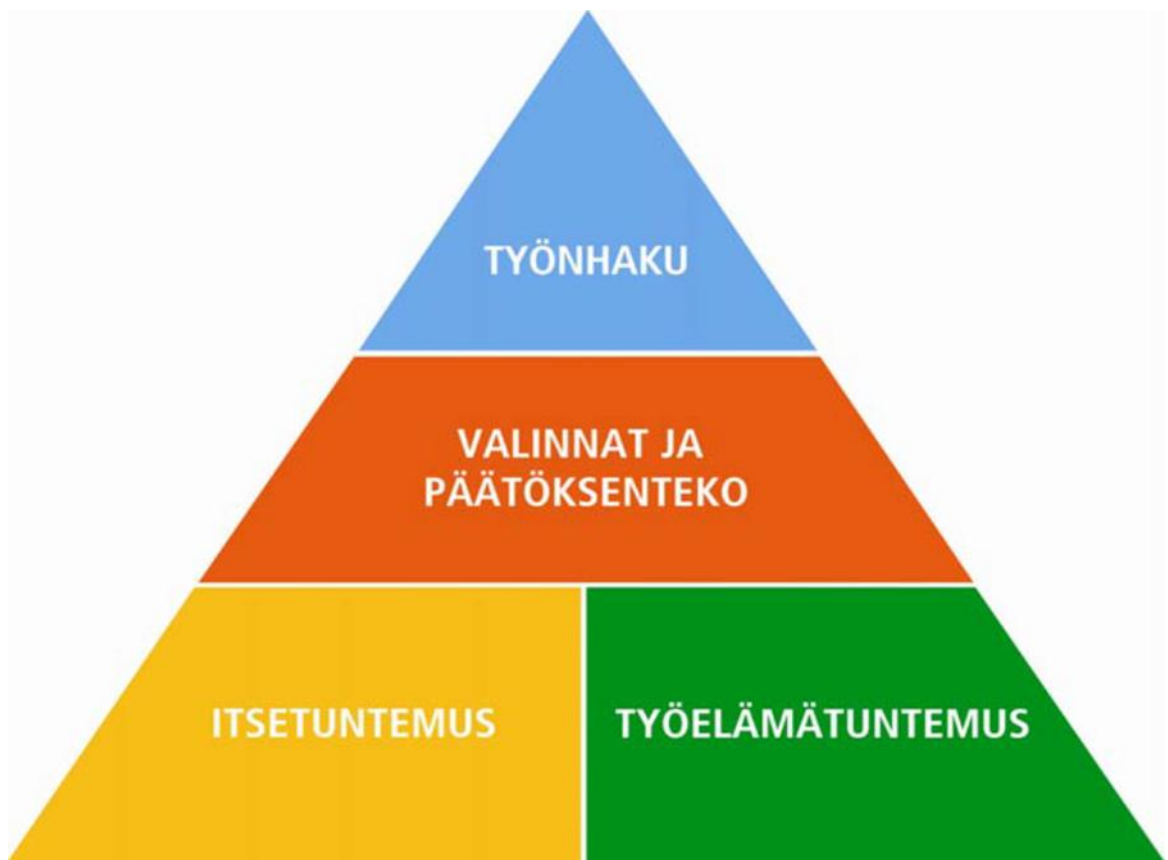
Nuorten matka työelämään kulkee erilaisten siirtymävaiheiden kautta. Peruskoulusta siirrytään toiselle asteelle opiskelemaan ja opinnoista työelämään. Uraohjauksella voidaan tukea nuorten hyvinvointia ja työurien kehittymistä. Lisäksi uraohjauksen tavoitteena on tukea nuoria löytämään itselleen sopiva reitti työelämään.

6.1 Urasuunnittelu

Urasuunnittelu on yksilön suunnitteluprosessi, jonka kautta opitaan tunnistamaan omat vahvuudet ja heikkoudet sekä uramahdollisuudet ja vaihtoehdot seurauksineen. Laajemmin ajateltuna se on oman elämän suunnittelua, johon liittyy oman itsensä ja toimintaympäristönsä tarkastelua, omien kiinnostuksen kohteiden pohdiskelua, tiedonhankintaa ja sen prosessointia. Urasuunnittelu on jatkuva, muuttuva prosessi, jossa ihminen tarkastelee omaa osaamistaan ja tekee itsearviointia. Tämän lisäksi se sisältää arvojen ja mahdollisuuksien etsimistä, realististen vaihtoehtojen tiedostamista sekä päätösten tekoa. (Aarnikoivu 2010, 40–41.)

6.2 Uranhallintataidot

Uranhallintataidoissa on kysymys ihmisen itseään ja hänen toimintaympäristöönsä koskevien tietojen käsittelystä. Ammatinvalinta- ja urasuunnittelutaidot, työnhakutaidot sekä työelämässä toimimiseen tarvittavat taidot kuuluvat uranhallintataitoihin. Tärkeä osa urahallintaa on kyky arvioida omien ammatillisten taitojen kehittyminen sekä kyky ja halu oppia uusia taitoja muuttuvilla työmarkkinoilla. Uranhallintataitoja on seuraavassa kuvattu urakolmiona. (KUVIO1) Sen tavoitteena on selkiyttää urahallinnan eri osa-alueet, jotka ovat itsetuntemus, työelämätuntemus, päätöstenteeon, valintojen, suunnitelmien ja aikataulujen tekeminen sekä työnhaku.

KUVIO 1. Uranhallinnan vaiheet urakolmiona (Aarnikoivu 2010, 43).

Urakolmion kaksi ensimmäistä vaihetta ovat tilanteen arviointi, johon sisältyy oma tahtotila sekä oman osaamisen arviointi. Kolmannessa vaiheessa tutkitaan vaihtoehtoja sekä tehdään valintoja ja päätöksiä. Tämän jälkeen viimeisessä vaiheessa tehdään toimintasuunnitelma ja aloitetaan työnhaku. (Aarnikoivu 2010, 40–43.)

Urasuunnittelun tärkein sisältö on itsetuntemus. Se auttaa ihmistä tunnistamaan omat kehittämiskohteensa ja vahvuutensa. Kun ihminen tuntee hyvin itsensä, hän luottaa itseensä, menee elämässään eteenpäin ja sietää myös paremmin tulevaisuuden epävarmuutta. Motiivit ovat ihmisten sisäisten voimien kuvaajia. Motivaatio on ihmisen käyttövoima. Ihmisen omien motivaatiotekijöiden tunnis-

taminen on uranhallinnan näkökulmasta olennaista. Motivaatiota voidaan tarkastella jakamalla se välittämismotiiveihin ja lähestymismotiiveihin. Ne liittyvät näkemykseen mukavuus- ja epämukavuusalueista. Ihmisen teoissa on erotettavissa mukavuusalueella tapahtuvat toiminnot ja asiat sekä epämukavuusalueella olevat toiminnot ja asiat. Mukavuusalueella olevat asiat ovat hallittavissamme ja nautimme niiden tekemisestä, kun taas epämukavuusalueella olevia asioita vältämme niiden epämukavuuden takia. Kun tunnistamme nämä alueet, kasvatetaan se itsetuntemusta ja ymmärrystä omasta toiminnasta tukien myös ihmisen kehittymistä. (Aarnikoivu 2010, 43–44.)

Työelämätuntemusta tarvitaan itsetuntemuksen lisäksi uranhallinnassa. Henkilö, jolla on työmarkkinatuntemusta, kykenee tunnistamaan työmarkkinoiden yleisiä osaamisvaatimuksia. Lisäksi hänellä on taito peilata omaa osaamistaan työmarkkinoiden vaatimaan osaamiseen. (Aarnikoivu 2010, 51.)

Päätöksentekovaiheessa on tärkeää omiin valintoihin ja päätöksentekoihin vaikuttavien asioiden tunnistaminen, eri vaihtoehtojen rajaaminen ja toimintasuunnitelman teko aikataulutuksineen. (Aarnikoivu 2010, 52).

Nykypäivänä työelämässä työntekijöillä on monta erilaista uraa ja monenlaisia urapolkuja. Työnhaun merkitys korostuu niin työuran alussa kuin koko työuran aikana. Pätkätyöt haastavat työnhakijat moneen erilaiseen työnhakuun. Työnhaku ei ole pysyvä, muuttumaton taito vaan se muuttuu yhteiskunnan ja kulttuurin muutosten myötä. Yhteiskunnan lisääntyvä teknologian käyttö on mahdollistanut useiden erilaisten työnhakukanavien käytön. Työnhakua kannattaa harjoitella, sillä valmistautunut työnhakija onnistuu paremmin tavoitteissaan.

(Aarnikoivu 2010, 54.)

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa kerron, miten opinnäytetyöni prosessi eteni vaiheittain ideasta valmiiseen opinnäytetyöhön. Tarkastelen prosessia tutkimusmenetelmän, tutkimusympäristön, aineiston keruun ja analysoinnin, tutkimuksen teossa ilmenneiden haasteiden sekä tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden pohdintojen kautta.

Idean tutkimukselleni sain keväällä 2013 aloitettuani sosionomiopinnot. Olin silloin työssäni ohjannut kaksi työnhakukurssia kahdessa eri lukiossa. Lukion työnhakukurssit olivat osa Vasite-hankkeen työskentelymuotoa. Turun kaupungin eri lukioden kanssa käydyissä yhteistyöneuvotteluissa sovittiin, missä lukioissa työnhakukurssit toteutetaan. Työnhakukurssit olivat osana lukion valinnaisia kursseja, joista opiskelija sai suoritusmerkinnän. Nämä kaksi pidettyä kurssia olivat erimittaisia. Ensimmäinen oli kuuden kerran pituinen ja toinen oli yksitoista kertaa. Koska kurssit olivat näin erimittaisia ja omat tuntemukseni nuorten motiiveista osallistua näihin kursseihin vaihtelivat, heräsi minulle ajatus haastatella kursseihin osallistuneita nuoria. Haastattelujen avulla saisi opiskelijoiden mielipiteitä kurssien merkityksellisyydestä ja kehittämis ehdotuksista. Uudessa oppilas- ja opiskelulaissa puhutaan nuorten osallisuuden lisäämisestä. Opinnäytetyöni tavoitteena on saada haastateltavien nuorten ääni kuuluviin. Koska kurssit ovat osana hanketta, voidaan haastattelujen kautta saatuja johtopäätöksiä hyödyntää uusia hankkeita ideoitaessa.

Opinnäytetyöni aiheen päätin siis keväällä 2013, jolloin esittelin ajatukseni myös koulussa. Palautteena sain pyynnön pohtia, onko tämän tyyppisen aiheen tutkiminen sosionomiopintoja tukeva? Palaute aiheutti sen, että jouduin miettimään aihettani vielä uudelleen. Syksyllä 2013 olleessa ohjauskeskustelussa minua kuitenkin kannustettiin jatkamaan tätä aihetta ja lisäksi keskustelun kautta alkoi hahmottua opinnäytetyöni ja sen sisältö. Syksyllä 2013 esittelin ideaperini. Joulukuussa 2013 esittelin tutkimussuunnitelmani ja tammikuussa 2014 sain tutkimusluvan Turun kaupungin lukioden tulosaluejohtajalta. Syksyn 2013

ja kevään 2014 aikana keräsin taustatietoja kirjoista ja netistä tutustuakseni siihen ennen haastatteluja sekä työn lopullista kirjoittamisprosessia.

7.1 Tutkimusmenetelmä

Kvalitatiivista tutkimusta luettaessa saattaa herätä ajatus, kerrotaanko siinä jostain sellaista, jota itsekkin on ajatellut. Laadullisista tutkimuksista lukijalle jää useasti päällimmäisenä mieleen todellisuuden tuntu. Vaihtoehtoisesti ne saavat lukijassa aikaan epävarmuuden tunteen, onko asia niin kuin tutkimuksessa väitetään sen olevan. Tutkijan avoin subjektiviteetti ja sen myöntäminen, että on itse tutkijana tutkimuksen keskeinen väline, on kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohta. Koska laadullisessa tutkimuksessa tutkija itse on pääasiallinen luotettavuuden kriteeri, koskee luotettavuuden arvioiminen näin ollen koko prosessia. Tästä syystä kvalitatiiviset tutkimukset tuntuvat usein henkilökohtaisemmilta, sisältäen tutkijan omaa pohdintaa. (Eskola & Suoranta 1998, 211.) Elämänläheisyys ja aineiston runsaus tekevät analyysivaiheesta työlää ja jopa haastavan, mutta samalla se saattaa tuntua myös mielenkiintoiselta. Juuri tämä analyysivaihe tuntuu useasti tuskalliselta ja aikaa vievältä prosessilta. Aineiston purkuun ja analyysiin on syytä alkaa mahdollisimman pian haastattelujen jälkeen. Tällöin aineisto on tuore ja motivoi tutkijaa. Tähän työvaiheeseen on syytä varata aikaa. Usein tutkija tarvitsee myös intensiivisen haastattelun jälkeen aikaa levätäksensä. (Hirsjärvi & Hurme 2004,135.)

Laadullisessa tutkimuksessa aineistonkeruu ja sen käsittely liittyvät useasti yhteen. Tutkijalta vaaditaan jo aineistonkeruvaiheessa analyysiin liittyvää osaamista, koska usein tutkija joutuu tekemään tulkintoja aineistoa koottaessa. Tällainen aineistonkeruun yhteydessä tehtävä analyysi saattaa vaikuttaa myös aineistonkeruun jatkoon ja toisinaan jopa rajata tehtävänasettelua. Tämän takia opinnäytetyön tekijät kokevat usein kvalitatiivisen tutkimuksen tekemisen vaikeaksi ja jopa epämääräiseksi. (Hakala 2010,18–19.)

Puolistrukturoidulle haastattelumenetelmälle on ominaista, ettei tutkimukseen liittyvän haastattelun kaikkia näkökohtia ole lyöty lukkoon. Teemahaastattelujen

määrää ei ole sidottu haastattelukertojen määriin tai miten ”syväälle” haastattelussa mennään. Nimestä käy sen sijaan ilmi, mikä kyseisessä haastattelussa on olennaisinta. (Hirsjärvi&Hurme 2004,47–48.)

Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymysten tehtävänä oli selvittää, mitä merkitystä työnhakukurssilla on ollut haastateltavien työnhakutaitoihin sekä tarkastella työnhakukurssin merkitystä nuorisotakuun ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä.

7.2 Opinnäytetyön ympäristö

Opinnäytetyön ympäristönä oli Turun kaupungin kaksi lukiota. Tutkimuksessa selvitettiin Vasite -hankkeessa tuotettujen lukion työnhakukurssien merkitystä työnhakutaitojen kehittämisessä. Vasite -hanke on toiminut Turun kaupungin sivistystoimialan hankkeena vuodesta 2011 alkaen. Hankkeen tavoitteena on tarjota ohjauspalveluja toiselta asteelta valmistuneille nuorille. Hankkeen edetessä käytiin keskusteluja hankkeen rahoittajan kanssa ja toimintaa lisättiin tarjoamalla Turun lukioihin työnhakukursseja. Kurssin opiskelijamääristä, kestosta ja ajankohdista käytiin keskusteluja rehtoreiden ja opinto-ohjaajien kanssa. Vuoden 2013 loppuun mennessä oli hankkeen puitteissa järjestetty viisi kurssia kolmessa eri lukiossa. Kurssien kesto vaihteli kuudesta kerrasta yhteentoista kertaan kurssilaisten määrän vaihdella neljästä kolmeen kymmeneen kertaan. Tutkimukseeni valikoitui kahden eri koulutalon ja kurssin opiskelijoiden haastattelut. Nämä kurssit pidettiin syksyn 2012 ja kevään 2013 aikana. Kurssiin osallistui toiseen kahdeksan ja toiseen kaksitoista lukiolaista. Molemmilta kursseilta yksi keskeytti kurssin.

7.3 Aineiston keruu ja analysointi

Kerätessä aineistoa määritellään tutkimukseen tarvittava tieto. Mitä tietoa tarvitaan, miten se hankitaan ja mistä saadaan. (Kananen 2008, 56.) Hakiessani aineistoa työhöni käytin aluksi useita eri hakusanoja. Materiaalia oli tarjolla run-

saasti. Materiaaleihin tutustumisen jälkeen tein hakusanojen rajaamisen helpottamaan lopullisen teoriamateriaalin löytämiseksi. Laadin teoriarungon ja valitsin käytettävän teoriamateriaalin alustavasti jo ennen haastatteluja. Varsinaisen teorian kirjoittaminen tapahtui haastattelujen ja litteroinnin jälkeen.

Haastattelukokemusta olin saanut jo aiemmin opinnoissani. Tein kaksi kurssi-tehtäviin liittyvää yksilöhaastattelua litterointeineen. Tämä auttoi minua valmistautuessani opinnäytetyön haastatteluihin. Minulla oli kokemusta siitä, miten etukäteen tehty haastattelurunko auttaa asiassa pysymisessä. Lisäksi aikaisemmin tehdyt haastattelut helpottivat minua arvioidessani haastattelujen kestoa. Haastatteluajkojen kestoa on etukäteen vaikea määrittellä. Haastatteluun vaikuttaa monet eri tekijät, kuten haastateltavien määrä, haastatteluapaikka ja itse tilanne. Olin aikaisemmissa haastatteluissa käyttänyt sanelukonetta. Valmistautuessani tämän työn haastatteluihin varmistin sanelukoneen toimivuuden. Testasin myös äänen kuuluvuuden haastatteluapaikassa etukäteen voidakseni varmistua haastattelun onnistumisen. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 74–75.)

Tähän opinnäytetyöhön haastatteleamalla kerätty aineisto saatiin neljän työnhakukurssiin osallistuneen opiskelijan haastatteluin. Haastattelut tehtiin helmikuussa 2014, jonka jälkeen litteroin materiaalin analysointia varten. Haastattelut tehtiin opiskelijoiden kanssa yhdessä sovituissa tilassa työpaikallani. Haastattelut tehtiin ryhmä- ja yksilöhaastatteluna ja haastattelut nauhoitettiin. Haastateltaviin otin yhteyttä ensin puhelimitse kertoen opinnäytetyöstäni. Haastateltaville kerrottiin haastattelun olevan vapaaehtoista. Osa haastatteluun pyydetyistä halusi harkinta-aikaa, jolloin sovittiin uudesta yhteydenotosta. Loppujen lopuksi kahteen eri ryhmähaastattelutilaisuuteen saapui yhteensä neljä opiskelijaa kutsumani kuuden sijasta. Toisen haastattelutilanteen alussa jouduin tutkijana tekemään päätöksen muuttaa ryhmähaastattelutilanne yksilöhaastatteluksi. Lisäksi keskustelin paikalle saapuneen haastateltavan kanssa sopiiko hänelle ennalta sovitun ryhmähaastattelun sijaan yksilöhaastattelu. Koska tämä sopi hänelle, päätin haastatella häntä ennalta sovittuna ajankohtana. Kerroin haastateltavalle yrittäväni vielä tavoittaa kahta muuta haastatteluun lupautunutta nuorta.

Ennen haastattelun alkua keskustelin haastateltavien kanssa vielä opin- näytetyöni aiheesta ja tarkoituksesta. Lisäksi kävimme läpi työnhakukurssin si- sällön ohjelmarungon avulla. Olin laatinut itselleni haastatteluja varten teema- haastattelurungon (LIITE 1)., jonka pohjalta keskustelimme haastateltavien kanssa.

Tutkijan on aineiston analyysiä tehdessään tehtävä valintoja, mitä lähtee ana- lyysissään aineistostaan selvittämään. Ensimmäinen kysymys onkin se, miksi tutkija on aineistonsa kerännyt. Aineiston tehtävänä tulee olla tutkijan ajattelua vauhdittava, ei rajoittava tai lannistava. Osa valinnoista on tehty jo ennen haas- tatteluja, mutta loput tehdään aineistoa analysoidessa. Sen avulla tutkija voi löytää uusia näkökulmia aiheeseensa vanhojen, etukäteen pohdittujen lisäksi. (Eskola 2010,181–182.)

Analysoinnin aloitin keväällä ja jatkoin sitä kuten myös työn teoriaosuuden kir- joittamista syksyllä 2014. Tutkimusaineiston luokittelua tein jo analyysin aikana etukäteen valittujen teemojen mukaisesti. Analyysivaiheessa yhdistin haastatte- lut yhteen samojen otsikoiden alle. Valitsin tämän tavan, koska toisessa haas- tattelussa oli vain yksi haastateltava. Näin varmistin anonymiteetin säilymisen. Haastattelumateriaalin lukemisen lisäksi kuuntelin nauhoja useampaan kertaan palauttaakseni mieleeni haastatteluhetket. Näin koin pääseväni lähemmäksi haastateltuja.

7.4 Tutkimuksen teossa ilmenneet haasteet

Tutkimuksen tekeminen on haasteellista ja ajankäytön hallintaa opettavaa. Tut- kimuksen aikana saattaa tulla vastaan tilanteita, joihin ei etukäteen ole voinut varautua. Tällaisen tilanteen sattuesssa tulee tutkijana pohtia, miten edetä tutki- muksessa eteenpäin ja löytää ongelmaan ratkaisu. Itselläni tutkimusta tehdessä erääksi isoksi haasteeksi tuli se, että suunnitelmassa olin etukäteen ajatellut haastatella kuutta nuorta, jotka olivat osallistuneet työnhakukoulutukseen. Kos- ka valikoin tutkimukseeni kaksi työnhakukurssia, jotka oli ollut kahdessa eri lu- kiossa, oli tavoitteenani saada haastatteluun kolme opiskelijaa kummastakin

kurssista. Näin ei kuitenkaan käynyt vaan toisesta kurssista haastatteluun osallistui kolme nuorta ja toisesta yksi. Etukäteen suunnittelemani ryhmämuotoinen teemahaastattelu ei toteutunut toisen haastattelun osalta. Molempiin haastatteluihin oli lupautunut kolme opiskelijaa, mutta toisen haastattelun alkaessa oli paikalla vain yksi haastateltava. Yritin tavoittaa näitä kahta muuta haastateltavaa, mutta toinen ei vastannut ja toinen ei kyennytkään saapumaan haastatteluun. Yrittäessäni tavoittaa poisjääneitä haastateltavia uudestaan en enää saanut heihin yhteyttä, ja näin ollen jouduin tutkijana tyytymään tehtyihin neljän henkilön haastatteluihin. Päätökseen haastattelun tekemisestä vaikutti myös se, että olin ottanut kontaktia kaikkiin poisjääneiden haastateltujen kurssiin osallistuneisiin nuoriin ja heistä loput olivat kieltäytyneet haastatteluun tulemisesta joko henkilökohtaisista syistä tai sen tähden, että eivät olleet paikkakunnalla. Seitsemästä kurssiin osallistuneesta tavoitin kuusi.

7.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Kanasen mukaan opiskelijan pitäisi tuntea tutkimuskohteensa. Hänen tulisi elää ilmiönsä ja yhteisön kanssa, jossa tutkimus tapahtuu. Omassa opinnäytetyössäni tämä toteutui, koska olen toiminut kurssien toisena ohjaajana. Lisäksi Kanasen mukaan tämän tulisi tapahtua selvästi ennen analyysi- ja tiedonkeruuvaihetta. Kurssit pidettiin loka- tammikuussa 2012–2013, joten aikaa oli kulunut riittävästi ennen opinnäytetyöni aloittamista. Tutkimuksen kannalta ihannetila saavutetaan, jos opinnäytetyö voidaan tehdä omaan työhön liittyen. Toisaalta liian läheinen suhde tutkittavaan asiaan saattaa vaikuttaa tutkimuksen objektiivisuuteen. (Kananen 2008, 48.)

Tutkijan tulee toimia tutkimusta tehdessään niin, että tutkittavien anonymiteetti säilyy, mikäli näin on sovittu. Anonymiteetin suojaamisella on tutkimuksen kannalta myös etuja ja se lisää tutkijan vapautta. Se helpottaa arkojenkin asioiden esiintuomista ilman, että tutkijan tarvitsee pelätä aiheuttavansa haittaa haastatelluille henkilöille. Tässä työssä haastateltujen kanssa sovittiin anonymiteetin säilymisestä varsinkin, kun toinen haastatteluista tehtiin yksilöhaastatteluna. Tutkijan tulee lisäksi kertoa haastateltaville luotettavuuden säilymisestä tutki-

muksen eri vaiheissa. Tämä pitää sisällään esimerkiksi tiedon, ketkä pääsevät osallisiksi haastattelumateriaalia analysoitaessa. Tätä tutkimustyötä teki yksi henkilö, joka myös suoritti haastattelut, litteroinnin ja analysoinnin. Näin haastateltujen anonymiteetti säilyi ja se onkin yksi tutkijan luottamuksellisuuden päämetodeista. (Mäkinen 2006, 114–116.)

Tutkimuksen luotettavuutta lisäsi se, että haastatelluille oli kerrottu jo etukäteen miten haastattelu tullaan tekemään, ketkä haastatteluun osallistuvat ja haastattelun tarkoitus. Tämä kerrattiin vielä ennen haastattelun alkua. Koska toiseen haastatteluun saapui vain yksi kolmesta haastatteluun kutsutusta nuoresta, käytiin paikalle saapuneen haastateltavan kanssa keskustelu yksilöhaastattelun tekemisestä. Hänelle annettiin mahdollisuus perua haastattelu, koska se ei toteutunutkaan ryhmähaastatteluna, kuten etukäteen oli sovittu. Haastateltava lupautui yksilöhaastatteluun, jolloin hänen kanssaan käytiin läpi opinnäytetyön tavoite ja sovittiin anonymiteetin säilymisestä. Lisäksi ennen haastatteluja selvitin haastateltavaksi tulevien nuorten olevan täysi-ikäisiä.

Työhön sisältyi paljon suoria lainauksia alkuperäisistä haastatteluista. Tällä pyrittiin lisäämään lukijan mahdollisuutta arvioida tutkimuksesta saatuja tuloksia sekä osoittamaan työn luotettavuutta. Haastatelluille kerrottiin etukäteen työssä käytettävän suoria lainauksia. Tällöin heille myös kerrottiin, miten tunnistamattomuuden säilyminen taataan. Suorat lainaukset ovat tekstissä sisennettynä eikä niihin ole laitettu minkäänlaisia tunnistemerkkejä, koska tutkimukseen osallistuneiden määrä oli pieni. Osaa haastateltavien haastatteluotteista on lyhennetty, joka on merkitty tutkimukseen seuraavin merkein [---]. Lyhennykset eivät vaikuta tutkimuksen haastatteluotteiden sisältöjen laatuun tai merkityksiin.

8 TULOKSET

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää nuorten haastattelujen avulla heidän ajatuksiaan työnhakukurssin merkityksestä lukiolaisten työnhakutaitojen kehittymiseen. Taloudellisen tiedotustoimiston tekemän tutkimuksen mukaan lukiolaiset toivoivat lisää työnhakutaitoja sisällytettävän opintoihinsa. Jopa 23 prosenttia lukiolaisista ilmoittaa täysin tai melko varmasti pitävänsä väli vuoden kirjoitusten jälkeen. Lisäksi useat miettivät ulkomaille lähtöä. Pitäessään väli vuotta haluavat lukiolaiset tehdä töitä tai miettiä vielä koulutus- ja uravalintojaan. Tämän lisäksi seitsemän kymmenestä lukiolaisesta ilmoittaa työelämäasioita käsiteltävän liian vähän koulussa. Yli puolet tutkimukseen osallistuneista lukiolaisista on sitä mieltä, että ylipäätään työelämään liittyviä asioita ja työelämätaitoja pitäisi käsitellä enemmän koulussa. Tiedot käyvät ilmi Taloudellisen tiedotustoimiston (TAT) ja T -median toteuttamasta Kun koulu loppuu - tutkimuksesta, johon vastasi lähes 5000 yläkoululaista ja lukiolaista eri puolilta Suomea. (Taloudellinen tiedotustoimisto i.a.)

8.1 Nuorten ajatuksia Työelämänpelikäsi -työnhakukurssista

Kaikki haastattelussa mukana olleet nuoret kokivat hyötynensä työnhakukurssista ja saaneensa uutta tietoa työnhausta ja siihen liittyvästä prosessista. Luki on opetussuunnitelman perusteiden (2003) mukaan ohjaustoiminta muodostaa kokonaisuuden, jonka tarkoituksena on tukea opiskelijaa lukio-opintojen eri vaiheissa kehittämällä hänen valmiuksiaan tehdä koulutusta ja elämänuraa koskevia valintoja ja ratkaisuja. Opinto-ohjaus määrittää opetus- ja ohjaushenkilöstön yhteiseksi velvollisuudeksi.

No, mun mielestä se oli ainakin sellainen yleishyödyllinen kurssi. Just se ku me mietittiin mihin pitää hakea ja kehen ottaa yhteyttä tolleen [---].

En osaa sanoa enempää asiasta, mut lukiossa vois olla enemmän tälläst käytännön läheist juttui eikä vaan katota ja kirjoiteta dioja tai nykyään otetaan valokuvii. Et oikeesti harjoiteltiin millaista se olis ku menisit työhaastatteluun ja sillee. Must se oli tosi kivaa.

Haastatellut kertoivat markkinoinnin vaikuttavan siihen, mitä kursseja lukiolainen valitsee. Tämä on erityisen tärkeää silloin, kun kurssin järjestää koulun ulkopuolinen taho. Osa haastatelluista oli sitä mieltä, että työnhakukurssia oli markkinoitu huonosti ja Työelämän pelikäsi – nimi ei kertonut riittävästi kurssista ja sen sisällöstä. Heidän mielestään kurssia olisi pitänyt markkinoida oppilas- ja opiskelijahallintajärjestelmä Wilman kautta ja laittaa näkyviin myös kurssin sisältö.

Mun mielestä tosta kurssista olisi voinut pitää vähän enemmän meteliä. Mä voin ainakin sanoa, et mä en ainakaan oikein tiennyt mihin mä olen tulossa. Mä en yhtään tiennyt mitä siel niin ku tehdään eikä se nimikään Työelämän pelikäsi sanonut oikein yhtään mitään. Ei kuulostanutkaan ihan älykkäältä kurssilta, ihan hauskalta kuulostaa, mut ei se kyl paljon mitään kerro eikä mul ainaka ollut tietoo.

Kyl mä luulen, et jos siit wilmas lähetettäisiin viestii, opettaja tai kuuka vaan..niinku pelkästään tähän kurssiin liittyen niin kyl se vois innostaa enemmän porukkaa. Ja sit mä olen sitä mieltä, et kyl tää kohtais esim. yhteiskuntaopin kans oppiaineena. Jos niit yhdistäis enemmän pois sieltä lakitiedon kurssista ku siel on muutenkin niin paljon niit laki asioita ja yhdistäis nämä kaks jos sais sit sellaisen työelämäntiedon kurssiks ja sielt sais vähän sisältöä tähän kurssiin ja tästä sais melkein kokonaisen kurssin.

Yk (yrittäjäyyskasvatus) 6 ei hyvä palkki. Olis voinut olla joku muukin palkki ja olis tiennyt sisällöst vähän enemmän.

Työnhakukurssilaisten määrä on pyritty rajamaan kahteentoista henkeen. Tutkimukseen osallistuneiden kurssikoot vaihtelivat kahdeksasta kahteentoista henkeen. Kurssille osallistuneilta kysyttiin mielipidettä kurssilaisten määrästä. Haastateltujen mielestä pikkuryhmässä toimiminen tuki työnhakukurssin sisällön käsittelemistä. Heidän mielestään pienemmässä ryhmässä oli helpompi keskustella kuin isommassa ryhmässä. Lisäksi yhden haastatellun mielestä pienessä ryhmässä tutustuu helpommin muihin ryhmäläisiin. Yhden kurssilaisen mielestä osallistujia olisi voinut kurssilla olla enemmänkin.

Munkin mielestä se pieni määrä oli hyvä ku sit siin niinku pystys ehkä enemmän olemaan oma ittes ja niinku pystys paremmin tutustumaan niihin muihin ja olemaan sosiaalisempi. Jos olis ollut n kolkyt niin sit olis ollut sellainen ujompi eikä olisi uskaltanut menemään puhumaan tuntemattoman kanssa puhumaan tai näin se oli mun mielestä hyvä.

Mun mielestä se oli kivaa et siellä oli niin vähän ihmisii eikä se olis toiminut, jos siinä olis ollut koko luokka täynnä ku ei me varmaan oltai sit pystytty tollai keskustelea ja tekee kaikkee niin paljon.

Niin uskaltaa avata suunsa pienemmässä ryhmässä tulee helpommin keskustelu, isossa ryhmässä se on helpommin niinku sellaista luennointia.

Se oli hyvä, siin oli just mikäli mä muistan niin ehdittiin esitellä ite kaikki ja jos se olisi ollut isompi ryhmä ei olisi tullut niin henkilökohtaista.

Määrästä, mun mielestä olis vaik voinut olla enemmänkin väkeä.

Ryhmässä tapahtuvaa ohjausta voidaan käyttää niin oppimisen ohjaamisessa kuin koulutus- ja ammattisuunnitelmien rakentamisessa. Lisäksi se auttaa siirtymien etenemisen tukemisessa sekä ehkäisee syrjäytymistä. Opetussuunnitelman perusteissa korostetaan ryhmänohjauksen merkitystä opinto-ohjauksessa. Tällä halutaan tukea nuorten päätöksenteon ja elämänsuunnittelun taitoja sekä valmiuksia ryhmä- ja vuorovaikutustilanteisiin. (Vanhalakka-Ruoho 2004, 140.)

Uudessa oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhuoltona. Haastateltavat nuoret olivat sitä mieltä, että heillä oli ollut mahdollisuus vaikuttaa työnhakukurssin sisältöön.

Kyl mun mielestä meilt kysyttiin aika paljonkin mitä te haluaisitte tai mitä me haluttaisiin. Ja silleee kyl meit kuunneltiin aika paljon ja tota mun mielestä se kurssi oli aika lailla sellainen mitä me toivottiinkin tai mitä toiveita siellä esitettiin.

Ei mul ainakaan ollu mitään muuta, musta se oli ihan hyvää mitä me siellä tehtiin ja en mä ainakaan olis keksinyt mitään mitä mä oli-

sin halunnut enemmän. Musta se oli kans kivaa, et meilt kysyttiin, mihin me haluttais tutustumaan eikä meit vaan viety johonkin tutustumaan.

Joo, kylhän meilt kysyttiin. Joo, mitä odotuksia on ja mitä toivei.

8.2 Työnhakukurssiin osallistumisen syyt

Haastatelluilta kysyttiin mielipidettä kurssiin osallistumisen syistä. Osallistumiseen vaikuttaneet syyt olivat hyvin erilaisia. Osa oli tullut oppimaan työnhakutaitoja, esimerkiksi kunnollisen ansioluettelon ja hakemuksen tekemistä. Osa taas oli valinnut kurssin, koska kurssitarjottimessa kyseisessä palkissa ei ollut mitään muuta kiinnostavaa. Onkin mielenkiintoista havaita miten erilailla nuoret tekevät kurssivalintojaan, ja mitkä tekijät tai motivaatio valintaan vaikuttavat. Nurmen (1995) mukaan nuori ohjaa elämäänsä tekemällä erilaisia valintoja. Nuoren oman elämän ohjaaminen tapahtuu niissä puitteissa, joita nuoren ikäkauteen kuuluva toimintaympäristö hänelle tarjoaa. Tehdessään erilaisia valintoja, jotka liittyvät nuoren omaan elämään, luo hän kuvaa omasta itsestään. Nuoren tulevalle elämälle luo pohjaa esimerkiksi koulutustavoitteet ja muut tulevaisuuteen liittyvät valinnat. (Nurmi 1995, 263–265.)

Mä olin käynyt noit yrittäjäkasvatuskursseja ennenkin ja tämä laskettiin sellaiseksi ja sit mä koin et mä haluan käydä jonkun tällaiseen työnhakuun liittyvän kurssin ja ku se on mahdollist.

Palkissa ei ollut muuta kiinnostavaa näin suoraan sanottuna, esim. jos siin olis ollut vaiks kuvista niin en mä olis varmaan tätä kurssii valinnut.

Tota, mulla oli jo työpaikka, kun tulin tähän kurssille. Mä totanoin joo oikeastaan se oli jo tuttu juttu, mut mä sain esim. cv:hen paljon hyvää juttu ja lisäinfo. Ja muutenkin työhakemukseen [---].

Haastateltavilla ei ollut etukäteen erityisiä odotuksia kurssin suhteen, mutta kurssin käytyään he kokivat kurssin hyödyn suuremmaksi, mitä olivat osanneet etukäteen ajatella.

Muita tota noin odotuksia ei sinänsä ollut muutenkaan, et on niinku erilainen kurssi, mitä noi lukiokurssit on muuten ja niin vähän itellä on mitään kokemusta työnhausta et odotukset oli et saa siihen yleist neuvoo ja apuu ja tollast.

Joo, ei mul ollut odotuksia sillee mut kyl se vastas.

Ja sit ku sen cv:n teki periaattees kunnol ni sit ku sä haet töihin ni sit se niinku pätee ku sä oot tehny sen kunnol ja näin ja siin on oikeet tiedot sä tiedät ettei tartte kauheen monta kertaa tehdä uudestaan.

Ja se oli oikein kivaa, et käytiin läpi se ansioluettelo ja saatiin palautetta esim. kirjoitusvirheistä jota ei sillai ite huomaa.

Kurssilaisten haastatteluissa ilmeni, että opintoviikkojen määrällä ei ollut ratkaisevaa merkitystä kurssiin osallistumisen kannalta.

Ei, mut nyt meil oli yksi viikkotunti vapaana ni kyl siel olis voinut ihan hyvin olla jotain lisää ni siit olis saanut kokonaisen kurssin.

Joo, mun mielestä me saatiin kurssi tai puol.

[---] kaikki oli kuitenkin mukana, ei ollut mitään pakkopullaa vaik ne oli tullut sinne sen kurssisuorituksen takia. Kyl mä veikkaan et kaikki sieltä sai jotakin irti.

8.3 Nuorten työnhaku- ja työkokemukset

Haastatelluista kaikki olivat olleet tai olivat haastatteluhetkellä koulun ohessa töissä. Haastateltavista kaksi oli saanut ensimmäisen työpaikkansa suhteilla ja kaksi muuta oli saanut ensimmäisen työpaikkansa joko kaupungin kesätyöarvonnasta tai Tutustu työhön -ohjelman kautta.

Kerran tai kaksi kertaa tehnyt hakemuksen ee sellaiset perustiedot. CV:tä mä en ollut kait tehnyt, ku ei ollut tarvinnut kumpaankaan paikkaan mihin olin hakenut.

[---] mut en mä oikein tiennyt mihin pitää hakea mistään piilotyöpaikoista, että voi vaan lähettää hakemuksia paikkoihin.

Mä menin sinne niinku ensiks Tutustu työhön tutustumaan mitä se työn tekeminen on ja sit sielt pääsi niinku etenemään. Ens niinku kokemaan et tykkääks ite siit tekemisest ja sit pääsi ite näyttämään oman potentiaalin sinne työpaikalle.

Soitin naapurille ja sain työpaikan. Hän otti mut töihin ja sitä kautta sit.

Suurin osa nuorista oli ollut töissä samassa paikassa pidemmän aikaan eikä näin ollen ollut hakenut töitä työnhakukurssin jälkeen. Yksi haastateltavista oli hakenut töitä työnhakukurssin jälkeen. Haastateltava oli kuullut paikasta suhteiden avulla. Tämän jälkeen hän oli tehnyt työhakemuksen, ollut haastattelussa ja saanut paikan.

Joo, mä tein viikonlopputöitä. Sama mis mä olin kesätöissä.

Mä olen samassa paikassa missä olin kurssinkin aikana. Mulla tulee kaksi vuotta täyteen. Jatkan opiskelujen ohessa tai niinku se riippuu siit mihin hakee opiskelemaan, jos niinku hakee pois Turust opiskelemaan ni sit niinku lähtee. Mut muussa tapauksessa voi saada niinku palautetta työnantajalta ja niinku anoo siirto jonnekin toiseen paikkakuntaan, ku on kaupassa töissä.

Joo,oon mä hakenut. Hain kesätöihin moneenkin paikkaan ilman suhteita.

Nuorisobarometrissa (2008) kysyttiin nuorten mielipiteitä työnsaantiin yleisesti vaikuttavista tekijöistä. Työnsaannin kannalta nuoret katsoivat motivaation olevan tärkein tekijä. Vastaajista 62 prosentin mielestä motivaatiolla on erittäin paljon vaikutusta työnsaantiin. Seuraavaksi eniten vastaajien mielestä työnsaantiin vaikuttavat nuorten mukaan ammattitaito. Vastaajista 56 prosenttia uskoi sen vaikuttavan erittäin paljon. Vastaajista 50 prosenttia uskoi lisäksi työkokemuksen ja koulutuksen vaikuttavan työnsaantiin. (Myllyniemi 2008,25.)

8.4 Työnhakukurssin merkitys haastatelluille

Amundsonin (2005, 119) mielestä ansioluettelon tekeminen on hyvä apuväline itsetutkiskeluun. Ammattitaito ja koulutus näyttävät edelleen olevan nuorten mielestä merkityksellisiä asioita työnsaannin kannalta, vaikka jatkuva kouluttautuminen on enää vähenevässä määrin tärkeää työelämässä pysymisen kannalta. Toisaalta tulokset korostavat nuorten mielestä työelämässä tarvittavien henkilökohtaisten ominaisuuksien ja taitojen, kuten motivaation ja sosiaalisuuden merkittäviksi. (Myllyniemi 2009a.) Kurssiin osallistuneiden nuorten mielestä ansioluettelon tekeminen oli tärkeä osa kurssia. Lisäksi heidän mielestään oli hyödyllistä, kun kurssilla harjoiteltiin käytännössä puhelinkeskustelua ja työhaastattelua.

Oli, oli se niinku varmempi lähettää se cv et tiesi ettei se ollut jostai ite vaan revitty vaan kyl siit oli apua.

[---] nyt ku on saanut siit tietoo ni on niinku jotenkin varmempi olo. ja sit tietää miten käyttäytyy ku menee johonkin haastatteluun.

No, kyl mulla on ainakin paljon parempi käsitys siitä, mitä mun pitää kirjoittaa sinne cv:hen ja millainen on hyvä hakemus. Ja mun mielestä se puhelinkeskusteluharjoitus oli tosi hyvä ja niist jäi jotenkin paljon käteen.

Ku ei missään koskaan sanota, et sun pitäis soittaa vaan pitää jättää jotain miljoona hakemusta.
Ei sitä lähtisi ite soitteleen perään jollei joku sanois, et niin voi tehdä.

Tota, mun mielestä se puhelinkeskustelu oli kans hyvä siit sai haakuun tollast hyvää puhelinkeskusteluu enemmän tutuks ja ku sitä käsiteltiin siel. Ja sit mä oon tyytyväinen et mä sain aikaseks hyvän ansioluettelon ku me tehtiin sitä siel. Mä sain ainakin oikein hyvän cv:n ja ansioluettelon.

Työnhakukurssin ohjauksen tavoitteena oli tukea nuoria omien voimavarojen tunnistamisessa. Kurssin aikana harjoiteltiin omien vahvuuksien tunnistamista sekä mietittiin niiden merkitystä työnhaussa. Kurssiin osallistuvien nuorten mielestä omien vahvuuksien miettiminen työnhaun kannalta oli kannattavaa ja auttoi heitä esimerkiksi ansioluettelon tekemisessä.

Musta se oli ainakin hyvä, ku me mietittiin niit adjektiiveja mitä kirjoittaa sinne ansioluetteloon ja sit te kerroitte mitä ei saa kirjoittaa tai mitkä on sellaisia kliseitä ja mitä ei kannata kirjoittaa työhakemukseen. Ku eihän me tiedetä mitä ihmiset yleensä kirjoittaa silliin työhakemuksiin. Mun mielestä se oli ainakin kivaa.

Se mul on jäänyt mielee, et itte käytiin niit omii vahvuuksia. Se on jäänyt mieleen.

Se on mun mielestä tärkeää. Tai niinku et sit ku tietää ne omat vahvuudet, et osaa sit tuoda ne siihen paperille ku lähettää ne.

Mun mielestä sitä oli ihan tarpeeks eeh ei se oikein oo semmonen asia, jota voi tehdä koulussa, et pitää mieltii kotona. Ei kannata väkisin lisää niinku sitä tunkee ja tutkii koulus. Mun mielestä se yks kerta oli ihan tarpeeksi.

No mun mielestä harjoitteet tuki sitä tosi hyvin ja niit oli ihan tarpeeksi.

Ryhmä tarjoaa osallistujilleen mahdollisuuden ihmisten väliseen oppimiseen sekä auttaa ymmärtämään miten nuori toimii yksilönä ja tulee toimeen muiden ihmisten kanssa. Lisäksi ryhmä toimii hyvänä oppimisen alustana harjoiteltaessa sosiaalisia elämäntaitoja. (Vanhalakka-Ruoho 2004, 140—141.) Ryhmän koolla on merkitystä harjoiteltaessa sosiaalisia taitoja ja tästä syystä työnhakukurssilaisten määrä haluttiin rajoittaa kahteentoista. Näin kyettiin tarjoamaan turvallinen oppimisalusta sosiaalisten taitojen harjoittelulle.

Haastateltavilta nuorilta kysyttiin, minkälaista tukea he ovat saaneet työnhakuun. Tutkimuksessa mukana olleet nuoret olivat saaneet vanhemmiltaan apua hakiessaan ensimmäisiä työpaikkojaan. He kokivat vanhempien tuen olevan tärkeää haettaessa työtä.

Vanhemmilta niiku [---] ni se on hehheh lukenut mun hakemukset läpi.

Määkin oon vaan vähän vanhemmilt kysynyt miten pitäisi toimia ja sit niinku 15 – v. menin töihin ja oikeesti niinku ihan vaan tekemällä ja kokemalla.

On sil aika suuri merkitys, ku ne vanhemmatkin on ite joutunut nuorena hakemaan töitä ja näin niinku. Ne osaa ehkä sanoo mikä kannatta, miten kannattaa toimia ja mitä tehdä et just soittaa kaikkialle

ja käy paikan päällä ni jää niinku paremmin mieleen ja eikä laita vaan niit pelkkii nettihakemuksia vaan menee itte kyselemään.

[--] no vanhemmilta ainakin silloin alus, äidilt on kyl saanut apuu.

FinEdu-tutkimuksessa vanhempien on todettu olevan erittäin tärkeässä asemassa nuorten opinto- ja työtavoitteiden asettamisessa. Valtaosa nuorista sanoo vanhempiensa olevan uratavoitteensa tukijoina sekä peruskoulun lopussa että vielä varhaisaikuisuudessakin. Tämän johdosta vanhemmat tulisi ottaa paremmin mukaan nuorten urasuunnitteluun. (Salmela-Aro&Tuominen-Soini 2013,6.)

Tutkimukseen osallistuvilta nuorilta kysyttiin, ovatko he opetelleet koulussa työnhakua esimerkiksi tekemällä työhakemuksen tai ansioluettelon. Haastatellut muistelivat harjoitelleensa työnhakua peruskoulussa ennen Työelämään tutustumisjaksoa. Lukioajalta he muistelivat harjoitelleensa työnhakua melko vähän, lähinnä opinto-ohjauksen ja englannin tunneilla.

Ei missään. Opolla oli jotain,ku niit kursei oli pari, mut ei oikeastaan muuten kai.

Äidinkielen tunneilla ei tehty. Meillä ei ainakaan tehty – ei puhuttu koko asiasta mitään. Englannin tunnilla tehtiin ja se oli naurettavaa koko juttu. Se oli niinku valmis pohja johon piti suunnilleen täydentää jotain yksittäisiä adjektiiveja. Ei ollu kauheen mielekästä... siit jäi niinku melkeen väärä kuva mitä siin niinku pitää tehdä. Mun mielest se vaan jotenkin haittas koko työnhakuu

8.5 Työnhakukurssi lukiokurssina

Tiedon vastaanottaminen, muokkaaminen ja välittäminen, monimutkaisten ongelmien ja muutoksen hallinta sekä sosiaaliset taidot korostuvat työelämässä yhä enemmän. Myös lukion tulee muiden koulutusinstituutioiden lailla huomioida uudet osaamistarpeet opetuksen suunnittelussaan. Lukiota ei tule kehittää muusta yhteiskunnasta erillisenä saarekkeena. (Vesänen; Thuneberg; Reinikainen & Mikkilä 2011,6.) Kurssiin osallistuneet nuoret kehittäisivät kurssista yhden opintoviikon mittaisen. He sisällyttäisivät kurssiin tutustumisjakson työpaikalle,

työelämätietoutta sekä lisätietoa työnantajien odotuksista ja ajatuksista työhakemuksista ja ansioluetteloista.

Ehkä jotain semmost, et mitä ne niinku työnantajat hakee, ku ne saa ne paperiniput käteen ja mitä ne niinku ajattelee niistä.

Vois olla kivaa, et olis vaiks joku päivä et vois olla työharjoittelussa koko päivän, sitä kautta pystyis saamaan mut sitä olis kyl varmaan vaikea toteuttaa, ku joutuis olemaan toisilt tuneilt pois, mut se olis niinku tuonut ku olis joutunut käyttämään noit taitoi ku olis hakenut sitä harjoittelupaikkaa.

Olis voinut olla joku toinenkin tutustumisjuttu, ku nyt me oltiin siel Wiklundilla, ei kaupanalaa vaan joku toisenlainen juttu. Ei kaupanalaa vaan jokin toinen juttu, ku kaupanalal kaikki nuoret hakee, mut esim. ravintola – ala tai joku tämmönen, johon voi päästä 18-vuotiaat siis kaksi erin tyyppistä vierailua.

Mun mielestä se olis ollut hyvä, jos se olisi ollut kokonainen kurssi eikä puolikas ni se olis varmaan motivoinut muita enemmän kurssill tähän niinku osallistumiseen. Toi oli aika pienimäärä ku siel oli toi 12 tai 11 osallistujaa. Muita tota noin odotuksia ei sinänsä ollut muutakuin et on niinku erilainen kurssi, mitä noi lukiokurssit on muuten ja niin vähän itellä on mitään kokemusta työhausta et odotukset oli et saa siihen yleist neuvoo ja apuu ja tollast.

Nuorten mielestä sillä ei ole niin suurta merkitystä, minkä oppiaineen sisällä työnhakutaitoja opetetaan vaan suurempi merkitys on sillä, että työnhakutaitoja ylipäättään harjaannutetaan lukio-opintojen aikana. Haastateltavista osan mielestä koulun ulkopuolisen tahon järjestämä kurssi toi työelämän lähemmäs heitä.

Jos opo tietää siit riittävästi niin joo, mut joku, joka tietää asiasta riittävästi. Ei välii vaik olis joku ulkopuolinen.

Mun mielestä se sopis opokursiin ku muutenkin käytiin läpi just sitä lukion jälkeen kaikki työkkärijutut ja opiskelut. Must se sopis sinne.

Mun mielestä se oli just niinku se just poikkes tommost, ku se näkemys oli tollanen ei niin opettajamainen voisko sanoo et enemmän tuodaan lähemmäs niinku sitä todellisuutta ja semmost käytännön työelämään ja työn hakemiseen liittyvii asioita lähemmäs ja se ei ollut niin semmonen opettajan näkökulma joka ei aina ole lähelkään ihan todellisuutta.

Ja mun mielestä oli hyvä ku te ette niinku ollu opettajii ja siellä oli niinku ihan erilainen näkökulma ku mitä esim. yhteiskuntaopin tunnil tulee, sillee. Ku te ootte oikeesti tehneet sellaisii töitä jotka liittyy tohon, se oli tosi kivaa.

TATin johtaja Liisa Tenhunen-Ruotsalaisen mielestä seuraavassa lukion tunti- jaossa ja opetussuunnitelmien perusteissa tulisi työelämäosaaminen sisällyttää osaksi eri oppiaineita. (Taloudellinen tiedotustoimisto i.a). Haastateltujen mielestä lukiolaisten halu käydä opintojen ohessa työssä lisääntyy lukion kakkos- ja kolmosluokalla, jolloin ikää tulee lisää. He olettivat tämän myös vaikuttavan työnsaantiin. Lisäksi heidän mielestään työnsaantiin vaikuttaa se, miten hyvin on hoitanut työnsä aikaisemmin.

Olis ihan hyvä et niinku toisen vuoden opiskelijat ni sit ne pystyis hakemaan vakituisempaan työtä ja jos ne on saanut kesätöitä niin ne pystyis jatkamaan sitä, jos ne on hoitanut hommat niin hyvin ni sit se olis niinku pidemmän pääl.

Mun mielestä tota pitäis just niinku saada toisen vuoden opiskelijoille, eka luokkalaiset ei oo viel ehkä kypsii käyttämään sitä tietoo, mut toka vuonna se on niinku ajankohtaisempaa.

Mun mielestä just toi lukio ja ehkä sit just abivuonna silloin se on ajankohtaista ja oikeasti kiinnostaa

Haastateltujen nuorten mielestä työnhakukurssin tai työnhakutaitojen harjoittelun tulisi olla pakollinen kurssi kaikille lukiolaisille.

Mun mielestä pitäis ihan ehdottomasti olla ja mun mielestä jos tää olis pakollinen niin tähän pitäis tulla kans ne lakitiedon jutut [...]

Joo, tulee sellaista varmuutta siihen hakemiseen. Ja sit sen tietää, et ei se työpaikka tuu vaan et sä lähetät vaan jonkun paperin.

Kyl mä olen oikeasti sitä mieltä, että tommonen pitäis oikeesti olla kaikil ees jonkin verran pitäis kertoa, ku ei lukioos oikeesti ees muuten oo oikeen mitään mist sais tommost.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda esille Työelämän pelikäsi -työnhakukursseille osallistuneiden nuorten mielipiteitä työnhakukurssista. Tarkoituksena oli teemahaastattelun avulla saada mahdollisimman kattava kuva nuorten mielipiteistä. Tutkimukseen osallistui neljä nuorta. Tutkimus ei määrällisesti tavoittanut alun perin suunniteltua kuutta haastateltavaa. Haastattelijan on varauduttava tutkimusta tehdessään siihen, että haastateltava kieltäytyy ja osattava silloin käyttää suostuttelijan taitojaan. Tässä tutkimuksessa ei se onnistunut yrityksistä huolimatta. Nuoria haastateltaessa tulee olla hienovarainen ja välittää nuorelle tunne siitä, että hänen mielipiteensä ovat tärkeitä ja niistä ollaan kiinnostuneita. (Hirsjärvi & Hurme 2004, 87–88, 132.)

Tehtäessä tutkimustyötä tulee teoria nähdä mahdollisuutena ja apuna. Sen lisäksi, että teoria auttaa monin tavoin tutkimuksen tekemistä, on se myös hyvä päämäärä. Teoria on huolellisesti käytettynä hyvä apu laadullisen tutkimuksen koko prosessin läpiviemisessä suunnittelusta raportointiin asti. (Eskola & Suoranta 1998, 84.) Tämän tutkimuksen teoriaosuudessa käsiteltiin muun muassa ohjausta ja urasuunnittelua. Urasuunnittelu on prosessi, joka vaatii aikaa. Sen aikana nuoren on siedettävä epävarmuutta ja oltava valmis tarvittaessa kestämään muutoksia. Yhteiskunnan muutokset ja nuoren omien mahdollisuuksien ja mielenkiinnon kohteiden muuttuminen saattavat aiheuttaa muutoksia ammattitavoitteisiin prosessin aikana. (Ignatius 2007.) Työelämän pelikäsi -työnhakukurssi voidaan liittää yhdeksi osaksi lukiolaisen urasuunnitteluprosessia.

Tutkimuksesta nousi esille, että nuorten mielestä työnhakutaitojen ja työelämä-tietouden opettelua tulisi joko lisätä tai vaihtoehtoisesti sen tulisi olla pakollinen kurssi lukiossa. Tämä tulisi tehdä joko sisällyttämällä työnhakutaitojen opettelu eri oppiaineiden opetussuunnitelmien sisältöihin tai vaihtoehtoisesti omana kurssinaan valinnaisten kurssien tarjonnassa. Tuloksissa ilmeni, että haastateltavat olivat ennen työnhakukurssia saaneet vain vähän ohjausta työnhakemiseen. Kurssilaiset olivat saaneet ohjausta perusopetuksessa ennen Tutustu

työelämää -viikkoa, jolloin heitä ohjattiin itse hakemaan tutustumisviikon työpaikka. Toisaalta vastauksista ilmeni, että oikea-aikaisuus on myös oleellista työnhaussa ja lukioikäisenä tätä taitoa tulisi harjoitella. Valde (1993, 148) korostaa tutkimuksessaan, että ohjauksen olisi oltava tarjolla aina, kun nuori sitä tarvitsee.

Hankkeiden järjestäessä toimintaa ulkopuolisena toimintaa opiskelijoille, tulee etukäteen sopia, miten toimintaa markkinoidaan. Tutkimuksessa ilmeni, että Työelämän pelikäsi-työnhakukurssin markkinoinnissa nähtiin puutteita. Kurssilaiset kokivat kurssin markkinoinnissa olevan kehittämisen tarvetta ja tämän vaikuttavan esimerkiksi kurssille tulijoiden määrään. Jatkossa tuleekin miettiä minkä opintokokonaisuuden alle työnhakukurssi lukion kurssitarjonnassa laetaan, mitä kautta markkinoidaan sekä minkälainen nimi kurssille annetaan.

Haastateltujen nuorten mielestä heidän tärkein yksittäinen oppi kurssin aikana oli laatia työnhakuun liittyvät asiapaperit. Tämän lisäksi kurssilla harjoiteltiin puhelimesta tapahtuvaa työnhakua sekä työhaastattelua käytännössä. Tällaisilla harjoitteilla vahvistetaan nuoren sosiaalisia taitoja. Haastateltujen mielestä omien vahvuuksien ja kehittämiskohteiden tutkiminen työnhakukurssin alussa tuki myös työnhakutaitojen kehittymisessä. Sosiaalisilta taidoiltaan taitavat ihmiset hallitsevat useita eri ratkaisumalleja ja osaavat käyttää niitä oikeissa tilanteissa rakentavasti. (Keltikangas-Järvinen 2010, 22).

Ihmissuhdetyön keskeisimpänä ajatuksena on se, kuinka ihmissuhdetyötä tekevä ammattilainen hahmottaa maailmaa ja ihmistä sekä arvoihin ja etiikkaan liittyvät kysymykset. (Lairio, Puukari & Nissilä 2001,23). Nuorten vastauksista ilmeni, että tärkeintä opetettaessa työnhakutaitoja on se, että ohjaajalla on asiasta riittävästi tietoa. Tutkimuksessa tuli esille myös se, että usein koulun ulkopuolinen ohjaaja tuo uudenlaisen näkökulman ohjaukseen, tässä tapauksessa työelämälähtöisemmän näkökulman. Suurin hyöty siitä, että työnhakukurssin järjesti hanke, saatiin koulun ulkopuolisista ohjaajista. Hanketyöntekijöinä heillä oli mahdollisuus käyttää riittävästi aikaa ohjaukseen. Paloheimon (2009) kehittämishankkeesta nousi esille selkeitä kehityskohteita uraohjauksessa, joita olivat opinto-ohjaajien saatavuuden parantaminen ja kiireen helpottaminen. Tämän

lisäksi heidän toivottiin kiinnittävän huomiota opetuksessa kurssivalintojen ja lukio-opintojen lisäksi opiskelijoiden tulevaisuuteen, sekä jatko-opintoihin että työelämään. Opiskelijat toivoivat saavansa tietoa eri ammattialoista sekä tukea vaihtoehtojen puntarointiin ja kartoittamiseen.

Lukion opinto-ohjauksen suunnitelmassa on yksi pakollinen opinto-ohjauksen kurssi. Kurssin tavoitteena on lisätä opiskelutaitojen, itsetuntemuksen, jatko-opintojen, työelämätaitojen ja työelämään siirtymisen taitoja. Työnhakukurssit ovat tarjonneet syventävää tietoa työhausta ja työelämään siirtymisestä tukien näin opinto-ohjauksen opetussuunnitelmaa. Karvosen (2012) mukaan opinto-ohjauksen pääpainona on lukioaikaisten opintojen ja jatko-opintojen ohjaaminen. Opinto-ohjauksen tuntiresurssien puitteissa ei pystytä keskittymään työnhakuun siinä määrin, mitä haastatellut nuoret toivoivat. Voidaankin miettiä, tulisiko työnhakua sisällyttää lukion opintoihin vai tulisiko tällaisia kursseja järjestää kunnassa jonkun muun tahon? Hankkeet tarjoavat mahdollisuuden ulkopuoliselle rahoitukselle ja niiden resursseilla on mahdollisuus kehittää ja vahvistaa erilaisia toimintamalleja. Kuitenkin toiminnan juurruttamiseksi tarvitaan hankerahoituksia kestävämpiä ratkaisuja.

Nuorisotakuun keskeisenä tehtävänä on syrjäytymisen ehkäisy. Ehkäisevänä toimenpiteenä tulisi ennaltaehkäisevän työn merkitystä korostaa yhä enemmän. Pitkällä aikavälillä mitattuna se on taloudellisesti kannattavaa sekä inhimillistä. Työnhaku- ja työelämätaitojen opettaminen lukiolaisille toimii ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä tukien nivelvaihetta nuoren siirryessä koulusta työelämään ja jatko-opintoihin. Tat:in tutkimuksen mukaan jopa neljäsosa lukiolaisista arvioi pitävänsä väli vuoden lukion jälkeen. (Taloudellinen tiedotustoimisto i.a). Näiden nuorten kohdalla työnhakutaitojen osaaminen korostuu. Hallitessaan työnhakutaidot nuoren mahdollisuudet päästä töihin kasvavat merkittävästi ja vaara jäädä työelämän ulkopuolelle vähenee.

Uudessa oppilas- ja opiskeluhuoltolaissa yhtenä keskeisenä teemana on yhteisöllisyyden tukeminen ja sitä kautta opiskeluhuoltotyön työn painotuksen olevan ennaltaehkäisevässä toiminnassa. Opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskelu-

huoltona. Lisäksi opiskelijoilla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhuoltoon siten kuin tässä laissa säädetään. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki, 2013.) Työhaun opettelu voi osaltaan toimia yhtenä tällaisena ennaltaehkäisevänä työmenetelmänä, jolla voidaan vahvistaa nuorta ja hänen tietojaan ja taitojaan siirtyä koulutuksesta jatko-opintoihin tai työelämään.

Tutkimukseen haastateltujen nuorten määrä oli melko pieni verrattuna kursseihin osallistujien kokonaismäärään (18). Haastatteluista voidaan kuitenkin nostaa nuorten ajatuksia ja kehittämissuhteita työnhakukurssista. Nuorten kehittämissuhteina olivat esimerkiksi kurssin laajuuden muuttaminen niin, että siihen voidaan sisällyttää lukion TET-päivä ja yritysvierailuita sekä sisällön laajentaminen työelämätietojen opettelulla. TAT:in teettämän tutkimuksen mukaan nuoret kaipaisivat myös TET-harjoittelua lukioon. Tytöistä jopa 78 prosenttia pitää TET-jaksoa tarpeellisena tai erittäin tarpeellisena myös lukiossa. (Taloudellinen tiedotustoimisto i.a.)

Opinnäytetyöstä heräsi uusia tutkimusideoita. Haastattelujen perusteella minulla heräsi kiinnostus siitä, miten työnhakukurssi voitaisiin lukiossa toteuttaa hajautettuna useammalle vuodelle, kuten opinto-ohjauksen kurssija järjestetään. Näin nuori voisi aloittaa kurssimuotoisesti omaa urapolkuaan koko lukio-opintojen aikana ja nuoren urasuunnitteluprosessi etenisi pitkäkestoisesti tukien valintojen tekemistä. Edellä esiteltyjä nuorten kehittämissuhteita voisi hyödyntää suunniteltaessa kurssia. Näin voitaisiin välttyä aiemmin esitellyn Hiedan tutkimuksen haastatteluissa ilmitulleelta päätelmältä, että nuoret eivät halua apua omaan urasuunnitteluunsa, koska eivät tunne opinto-ohjaajaansa.

Tästä tutkimustyöstä vahvistui ajatukseni siitä, että haettaessa uusia hankerahoituksia, tulisi suunnittelu- ja toteutusvaiheissa ottaa myös nuoret mukaan. Nuorten osallisuutta tulisi uuden opiskeluhuoltolain mukaan tukea ja lisätä. Haastatellut nuoret kokivat, että heillä oli ollut mahdollisuus vaikuttaa kurssin sisältöön, koska heiltä oli kurssin alussa kysytty mielipidettä kurssin sisällöstä ja heillä oli annettu mahdollisuus vaikuttaa sisältöön. Haastatteluissa ei tullut esille, olivatko he kokeneet tämän vaikuttamismahdollisuuden tärkeäksi. Haastatteluista nousi kuitenkin esiin, hieman yllättävästi, työnhakukurssin markkinointi ja

miten tärkeäksi nuoret sen kokivat. Näin jälkeempäin ajateltuna, mikäli nuoret olisivat olleet jo kurssin suunnitteluvaiheessa mukana, olisivat he voineet vaikuttaa markkinointiin sekä siihen, minkä kurssin alle työnhakutaitojen opettelu tulisi sisällyttää.

Valmis opinnäytetyö toimitetaan Turun lukioden tulosalueen käyttöön sekä Turun kaupungin sivistystoimialan projektitoimiston käyttöön. Vasite-hanke on yksi projektitoimiston tämän vuoden päätyivistä hankkeista. Opinnäytetyöstä nousseita nuorten ajatuksia voidaan esitellä Vasite -hankkeen ohjausryhmän päätöskokouksessa sekä hyödyntää tehtäessä uusia hankehakemuksia.

Tätä työtä tehdessäni opin paljon uutta itsestäni ja kvalitatiivisen tutkimuksen tekemisen perusteista. Ennen haastatteluja luin Hirsjärven ja Kanasen kirjoja saadakseni itselleni vahvistusta haastatteluun ja tutkijana olemiseen. Mielestäni haastattelut onnistuivat hyvin. Kykenin olemaan haastatteluissa objektiivinen, vaikka olin itse ollut ohjaamassa kursseja joihin haastateltavat olivat osallistuneet. Matka työn valmiiksi tekemiseen on ollut monivaiheinen, välillä uuvuttava välillä taas mukaansatempaava. Mielestäni tekemäni opinnäytetyö tuki minua ammatillisessa kasvussani. Sain varmuutta siihen, miten sosionomin koulutus antaa hyvät valmiudet toimia nuorten työllistymisen parissa. Opintoni ja työni projektityössä opintojen ohella tukivat hyvin toisiaan. Projektityössä on työn näkökulmana vahvasti kehittäminen ja opinnoissa tapahtuva uuden asioiden ja menetelmien oppiminen tukivat hyvin toisiaan. Nämä puolestaan antoivat pohjaa opinnäytetyön tekemiselle ja prosessin päätökseen saattamisessa.

Nyt olenkin iloinen voidessani luovuttaa valmiin työni. Haluan kiittää Turun lukioden tulosaluejohtajaa mahdollisuudesta toteuttaa tämä työ. Olen kiitollinen nuorille, jotka suostuivat haastateltavikseni sekä lisäksi haluan kiittää miestäni kannustuksesta ja tuesta, jota olen saanut opinnäytetyötäni tehdessäni.

LÄHTEET

- Aarnikoivu, Henrietta 2010. Työelämätaidot, menesty & voi hyvin. WSOYpro.
- Amundson, Norman E. 2005. Aktiivinen ohjaus. Opas uraohjauksen ammattilaisille. Helsinki; Psykologien kustannus Oy.
- Dunderfelt, Tony 1999.9–11.painos. Elämänkaaripsykologia.Porvoo:WSOY.
- Eskola, Jari 2010. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat, laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Tutkimusmenetelmän valinnasta. Teoksessa Aaltola Juhani & Valli Raine (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: PS-kustannus, 179-203.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere:Vastapaino.
- Fadjukoff, Päivi 2010. 2. painos. Identiteetti persoonallisuuden kokoavana rakenteena. Teoksessa Riitta-Leena Metsäpelto & Taru Feldt (toim.) Meitä on moneksi – persoonallisuuden psykologiset perusteet. Jyväskylä: PS-kustannus, 179–194.
- Hakala, Juha T 2010. Tutkimusmenetelmän valinnasta. Teoksessa Aaltola Juhani & Valli Raine (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus, 12-25.
- Hieta, Saija, 2008. Tarjoaako opinto-ohjaus eväitä tulevaisuuteen? Abiturienttien kokemuksia lukion uranvalinnanohjauksesta. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme Helena 2004. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Ignatius, Jaana 2007. Urasuunnittelu ja sen ohjaus osaksi Laurea-ammattikorkeakoulun palvelujen tuottamisen ja johtamisen koulutusohjelman opiskelijoiden henkilökohtaista oppimissuunnitelmaprosessia. Teoksessa Jaakko Helander (toim.). Reunamerkitöjä ohjaukseen 2 – avauksia ja aavistuksia opinto-ohjauksen nykyisyydestä ja tulevaisuudesta. Hämeenlinna; Hämeen ammattikorkeakoulu, 141-148.
- Kananen, Jorma 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, liiketalous.

- Karvonen, Saara 2012. Lukion opinto-ohjaus nuoren urasuunnittelun tukijana. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Pro Gradu – työ.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 2008. Temperamentti, stressi ja elämänhallinta. Helsinki: WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 2010. Temperamentti ja koulumenestys. Helsinki: WSOY.
- Koulutustakuu i.a. Viitattu 1.12.2003. <http://www.koulutustakuu.fi/vasite-2/>.
- Laki lukiolain muuttamisesta 1044/2013, 20.12.2013. Viitattu 10.1.2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131044>.
- Lairio, Marjatta & Puukari, Sauli 2001. Ohjaus käsitteenä ja ammattina. Teoksessa Marjatta Lairio & Sauli Puukari (toim.) Muutoksista mahdollisuuksiin. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos, 9-22.
- Lairio, Marjatta, Puukari, Sauli & Nissilä Pia 2001. Ohjauksen teoreettinen perusta. Teoksessa Marjatta Lairio & Sauli Puukari (toim.) Muutoksista mahdollisuuksiin. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos, 41–68.
- Mäkinen, Olli 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki; Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Myllyniemi, Sami 2008. Mitä kuuluu? Nuorisobarometri 2008. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 88. Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 39. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Mäkinen, Olli 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Myllyniemi, Sami 2009. Taidekohtia. Nuorisobarometria 2009. Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 97. Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 41. Helsinki; Yliopistopaino Oy.
- Newman, B. M. & Newman, P. R. 1986. Adolescent development. Ohio: Merill publishing company.

- Nurmi, Jari-Erik 1995. Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehää. Teoksessa Paula Lyytinen, Mikko Korhokangas & Heikki Lyytinen (toim.) Näkökulmia kehityspsykologiaan. Helsinki: WSOY, 256–274.
- Nuorten yhteiskuntatutkimus 2012. Työllisyys- ja yrittäjyysosasto. Raportti 15.3.2012. TEM 8/12. Viitattu 1.12.2013. www.tem.fi/files/32290/TEMrap_8_2012.pdf
- Onnismaa, Jussi; Pasanen, Heikki & Spangar, Timo 2000. Ohjaus ammattina ja tieteenalana 1. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 2013/1287, 31.12.2013. Viitattu 19.10.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>
- Paloheimo, Kaisa 2009. Mikä musta tulee isona? Lukion uraohjauksen kehittäminen. Tampereen ammattikorkeakoulu. Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Opettajankoulutuksen kehittämishanke.
- Peavy, R. Vance 2006. Sosiodynaamisen ohjauksen opas. Psykologien kustannus Oy.
- Peavy, R. Vance 2000. Ammatinvalinnan ja urasuunnittelun ohjaus postmoderninä aikana. Teoksessa Jussi Onnismaa, Heikki Pasanen & Timo Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana 1. Jyväskylä: PS -kustannus, 14–40.
- Salmela-Aro, Katariina & Tuominen-Soini Heta 2013. Teoksessa Välittääkö kukaan (painossa) Koulu-uupumuksesta innostukseen: Gaudeamus, 6.
- Savela, Toni 1997. Työnhakukoulutuksen käyntiinlähtö Jyväskylässä. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Yhteiskuntatieteiden pro gradu –tutkielma.
- Siltala, Pirkko 1989. 2. painos. Nuoruus. Teoksessa Pirkko Niemelä & Jan-Erik Ruth Ihmisen elämänkaari. Helsinki: Otava, 91–112.
- Sundvall, Santtu 2013. Nuorten työnhakuun liittyviä kokemuksia Uudeltamaalta. Työpoliittinen aikakauskirja 4/2013, 60–64. <http://www.tem.fi/files/38217/tak42013.pdf>
- Taloudellinen tiedotustoimisto i.a. Viitattu 7.12.2013. <http://www.tat.fi/tutkimukset/nuoret-ja-ammatinvalinta/>
- Taloudellinen tiedotustoimisto i.a. Viitattu 10.8.2014. Kun koulu loppuu. Tutkimus nuorten tulevaisuudensuunnitelmista. <http://www.tat.fi/materiaalipankki/kun-koulu-loppuu-tutkimus-2014/>

- Turun kaupunki i.a.Viitattu 1.12.2013. <http://www.turku.fi/Public/default.aspx?nodeid=4656 & culture=fi-FI & contentlan=1>
- Valde, Eero 1993. Lukion oppilaanohjaus työelämään orientoijana ja uranvalinnassa. Turku: Turun yliopisto.
- Vanhalakka-Ruoho, Marjatta 2004. Ryhmänohjaus opinto-ohjaajan työmuotona. Teoksessa Helena Kasurinen (toim.). Ohjausta opintoihin ja elämään – opintojen ohjaus oppilaitoksessa. Helsinki; Opetushallitus, 135-144.
- Vehviläinen, Sanna 2014. Ohjaustyön opas. Helsinki; Gaudeamus.
- Vesänen, Maria;Thuneberg, Mikael;Reinikainen, Hanna&Mikkilä, Joonas 2011. Lukio 2.0. Suomen Lukiolaisten Liitto on toteuttanut tutkimuksen yhteistyössä T-Median kanssa, 6.
- Vilko-Riihelä, Anneli 1999. Psykyke-psykologian käsikirja. Porvoo; WSOY.

LIITTEET

LIITE 1. Teemahaastattelurunko

HAASTATELTAVAN TAUSTATIEDOT:

Nimi:

Ikä:

Minkä vuoden opiskelija:

HAASTATTELUN TEEMAT:

1. Mitä ajatuksia sinulla on Työelämän Pelikäsi -työnhakukurssista?
2. Kuvaile työnhaku- ja työkokemuksiasi
3. Mitä merkitystä työnhakukurssilla on ollut sinulle?
4. Mistä olet saanut apua työnhakuusi?
5. Oliko sinulla mahdollisuus vaikuttaa kurssin sisältöön?
6. Miten kehittäisit työnhakukurssia?